

Štev. 3.

V Ljubljani, dne 1. marcija 1898.

Leto XVIII.

Iz starih časov.

Noč zagrinja širo no šatorišč
Zmagovitih, spcilih Makedoncev,
Temna noč brez lune in brez zvezde...
Mirno spijo vturjeni vojščaki,
Le ob ognju čuje pazna straža.
Tam ob gozdu, blizu reke šumne,
Mož junaški, s temnim, resnim licem,
V tla upira svoj pogled otožni;
Kreščjo se v njem skrivnostni ognji...
Misli temne se pode mu v glavi,
Misli, ki jih nimajo drugovi,
Nehote mu ustne šepetajo:
»Zopet zмага! Jutri gremo dalje,
Zopet čete padejo sovražne,
Novi nam se narodi udajo...
Dalje, dalje hoče Aleksander,
Pol sveta po njem smo že vklonili;
Vse trepeče, pričakuje v strahu,
Kdaj se naša kopja zableščijo...
In ponosno stopamo po mestih,
Vse nas gleda slavne zmagovavce,
Vse je polno, vse se gneta bliže,
Da bi zrlo kralja, zrlo vojsko;
Vsakdo misli, vsakdo nas blagruje:
»Srečne vrste s takim voskovod-
jem!...«
Srečni smo?... Ha! Tudi jaz sem
srečen?...
Pač, ker morem žgati in moriti,

Smem teptati polja rodovitna,
Da bo gladen me, proklinjal revež;
Mirno srečo rušiti v družinah,
Smem jemati dobrega očeta
Deci nagi, slušati nje joke
In kazati zraven trdo lice,
Ko srce mi krvavi tu v prsih...
Jaz, ki rad bi vsem ljudem pomagal,
Moram bol le, suženjstvo množiti!...
In zakaj li?... Šel sem v boj krvavi,
Ker zahteva morda Makedonska?...
Ker sovragi nam pretijo silni?...
O tedaj bi pustil rad domovje,
Žrtovati hotel kri, življenje,
Hitel bi na boj kot lev razdražen...
A nesrečna ni nam domovina,
Večja nje je moč in nje veljava,
Nego kdaj je bila v prejšnjih časih;
Vklonil se ji je i Grk oholi!
Mir, ne boj bi nam donesel sreče!...
A ta mladi orel, Aleksander,
Časti žejen noče mirovati —
In za njega slavo krvavimo...
Le za njega slavo!... Saj potomci
Poreklo pač: pol sveta premagal
Aleksander, kralj je Makedoncev!
A nihče ne spomni se Kirila,
Ki je moral zapustiti deco,
Zapustiti jokajočo ženo,

Zapustiti drage svoje v bedi . . .
 In kako je reva mi jokala,
 Ob slovesu me obimši za dnjič! . . .
 In tožila je bogovom večnim . . .
 In kako so plakali otroci! . . .
 Kdo skrbi pač za črvičke lačne,
 Ako smrt jih ni že preskrbela? . . .
 In ko vrnem se, če kdaj se vrnem,
 Vse bo prazno, hiša, srce prazno . . .

O bogovi dobri, kako da pustite,
 Da jih gine sto, ko hoče eden! . . .
 Sklonil glavo je vojščak na prsi,
 Zaiskrila solza mu je v oku,
 Vzdihi se težek mu izvil iz prsi,
 In zamislil spet se je globoko . . .
 Nejevoljno stresne včasih z glavo,
 Misli dalje, težke, mučne misli,
 A umeti vsega le ne more . . .

Feodor Sokol.

Laesio Maiestatis.

Oj, ponosno stopa Rufus,
 Bistro gleda okrog sebe,
 Pa odzdravlja na vse kraje.
 Vse ga gleda, se mu klanja,
 I vojščaki, i meščani,
 I očetje senatorji . . .

Kdo bi rekel, da je Rufus
 Bil nekdanj le boren sužnik,
 Ljubljenec on carjev prvi,
 Ki mu Neron vse zaupa,
 On, ki hodil je k Lokusti
 Tja v predmestje slaboglasno . . .
 Hodil vabit lepe žene . . .
 No, opravil to in ono . . .

Danes imel je opravke
 Izven mesta, uro daleč,
 In sedaj se vrača urno,
 Da pove, kaj je dosegel . . .

Ljudstva poln je forum širni,
 Gruče tu in tam stojijo —
 Vsi si nekaj šepetajo.
 »Kaj zgodilo se je, Tite?«
 Ruf čudeč se starca vpraša.
 »Kaj zgodilo se je, vpraša?«

Odgovarja stari Titus,
 Nizko se mu priklonivši:
 »Znano ti je, da je velel
 Naš premodri cesar Neron,
 Naj se vrže na kolena
 Vsakdo, kadar on gre mimo . . .
 A ko šel je prej pe trgu,
 Srečal ga je neki tujec —
 A pomisli, jasni Rufus:
 Ni se zgrudil črv pred carjem! . . .
 Sam ga Neron je prebodel,
 Kaznoval je sam zločinstvo,
 Razžaljenje Veličanstva! . . .«
 »A tako? No, prav je storil!«
 Mu prikima z glavo Rufus
 In koraka mirno dalje,
 A ne gleda več krog sebe;
 Vidi nekam se zamišljen . . .
 Pa obraz mu ni baš resen.
 Okrog ustnic se mu ziblje
 Rahel posmeh, poln sarkazma:
 »Razžaljenje Veličanstva? . . .
 Hm! Naj bo! . . . A vendar, Neron —
 To se zdi mi — Veličanstvo
 Ti sam žališ pač največkrat! . . .«

Feodor Sokol.

Visoka ljubezen.

Spisal Radoslav Murnik.

I.

ročne noči, tako-le okolo kresa, pripovedujejo sanjava drevesa na pogorskih slemenih gorenjskih solidnim čukom in gluhi luni bridko zavozlani roman dveh božjastno zaljubljenih slovenskih veveric!

Med Šmarno goro in Triglavom ni bilo, pravijo, zlepa ne kmalu nobene take krasotice, da bi se bila mogla tudi le od daleč malo poskusiti z gospodično Veverelo, elastično devico trde dote, pa mehkega srca.

Njenega velevitkega životka ni odlikovala samo naravnost očarljiva rast, ampak tudi neka elegantna poskočnost! Prožnostni koeficient njenih mišic je bil izredno visoka številka. Sneg je bila njena prebela koža! Roke? — Slonova kost! Mramor njene prsi! Vrat? — Alabaster, alabaster! Seveda je te nenavadne dražesti zakrivala čudovito nežna dlaka rjave, na trebušku bele barve. No, pa kaj! Zato njeni izvedeni častivci vendar niso nehali veselo ukati, češ, da bi se pokazali omenjeni čari naenkrat v pravem svitu, ako bi se dala preljuba Veverela količkaj ostriči pa obriti.

Vrhu vse te kosmate lepote je kaj živahno migala snažno umita glavica, ki ni mirovala nikoli nobenih pet sekund! Cvetoča lica so primerjali izurjeni kavalirji rožam, čelo pa večinoma elizijskim po-

ljanam, ker ni bilo na njem niti najmanjšega realističnega mozoljčka, da bi tam po nemarnem zgago in napoto delal idealni milini. Koralne ustnice so se jim zdele počenemu rubinu podobne, kadar se namreč krasotica ni bila ravno najedla zrelih borovnic. I kaj pa šele njene oči, oči! Kdo neki ne bi bil v kratkem židane volje, gledajoč taka-le dva sladka rjavkasta rebusa?

O — kadar je pogledala zala Veverela v deževnih dneh tako delikatno, kakor je že znala, tja proti gorenjskim snežnikom, vselej se je slabo vreme izpremenilo, in jela sta se tajati led pa sneg na najvišjih planinah v senci! Cenjene lilije so vzletele po zraku, da je samo izpregovorila! Le dvakrat, trikrat je kam stopila — in nikoli več ni zrasla tamkaj nobena nespodobna trava, ne hinavska kopriava, ampak same talentirane vijolice pa šmarnice pa jagode pa kaj enakega, kar dobro dene! Koderkoli je skakala ali plezala, povsod jo je spremljala vonjava ambra in vse blage dišave.

Navzlic vsem tem redkim vrlinam mladega telesa pa je nadkriljevala Veverela vsakdanje gospodične tudi duševno! Zlasti se je zanimala za leposlovje. Vsako zimo je komaj komaj pričakovala nove pratike in se kar ni naveličala ogledovati mičnih ilustracij, katerih je toliko, in vendar vsaka zopet drugačna! Grenko zabeljeno novelo naivne grofice Genovefe je znala s pikami in vejicami na pamet, poleg tega pa tudi še pet različnih voščil za novo leto! Najraje pa je prebirala tisto slavno povest o nesmrtnem junaku z velikanskim nosom. Ta čudni Ahasver ni mogel in ni mogel umreti; zakaj, kolikorkrat je dušo izdihnil skozi usta, vselej se mu je v prostorne nosnice ujela in vznak zopet nazaj zlezla.

In — neverjetno: materinskega jezika je ni bilo prav nič sram! Govorila je milo materinščino večkrat javno vpričo drugih na glas! Biti slovenske krvi, to se ji je zdelo jako kratkočasna burka, ne samo v kuhinji, ampak tudi na promenadi pa na veselicah!

Prav nič čuda torej, da so si hoteli neštevilni gospodje in gospodki v najboljših službah malone oči izbuliti, kadar je šla čarovita Veverela z gospo Veveruzo, svojo strogo mamo, po drevoredu na dober zrak poskakovat! Nekateri izmed njih so začeli zgolj od ljubezni vsakovrstne neumnosti uganjati in bolj ali manj izvirno noreti za zornomilo milozorko. Toda ljubka Veverela ni bila nimalo metuljnica in se je za take sladkosnede poglede presneto malo zmenila pa lepo skrivaj uživala tajno sladkost prve ljubezni!

2.

Junak Veveran je bil brez repa 25 centimetrov dolg.

Damam je njegova prikazen tako ugajala, da so dobile mrzlico, kadar so ga le zagledale brhkega mladeniča! Marsikatera žarnooka vererična je v prostih urah inkognito za njim zdihovala, jokala, ble-dela, venila . . .

Rep je imel lepo na prečo poglajen. In tako ga je pa vendar naravnost pokoncu nosil, da mu ga ni bilo para v devetih farah na okolo po Gorenjskem med Šmarno goro in Triglavom!

Pa škoda ga! Mladi Veveran je bil rojen revež in povrhu — o Sodoma in Gomora! — povrhu pa še . . . pesnik!

Nobenega počenega leščnika ni imel svojega premoženja, temveč preko devetsto orehov okrogle veljave dolga . . .

In o tem je živel, on, povrhu . . . pesnik!

Pravzaprav pa je bil plemenitega rodu; kronika starega gvar-dijana priča tako-le:

». . . Veveranov praded je v križarskih vojskah lačnim voj-ščakom salame ino safalade s česnom vred tako dober kup prodajal, da so mu podelili plemstvo brez sitnosti. Odsihmal mu je bilo ime Veveran vitez Safalado-Salamenski.

— Žlahtni plemenitaš ino komplicirani vitez se je vdal prevzet-nosti! Zmotila sta ga stanovski napuh ino grb, bivši trgovec z deli-katesami se je naselil v svoji ožji domovini kot — roparski vitez!

— Kdorkoli mu je prišel mimo gradu, vsakega vam je do kože oskubel ino grdo ogulil.

— Kadar pa je bil plemeniti tolovaj slabe volje, je tudi klal ino ubijal ino moril vse od Medvod notri gori do Kranjske gore inkusive na najbolj različne načine, ki si jih je mogel doma s svojoj roparskoj domišljijoj izmisliti!

— Tako je torej hudo romantično pa tudi hudo razuzdano ino pohujšljivo živel ino sploh ni bil dosti prida za dober zgled drugim kristjanom.

— Preslavna policija je kmalu izprevidela, da mora biti tukaj nekaj narobe! Bistro oko pravice mu je zdoobra ino zlepa namežniknilo, naj vendar odjenja! Hudobni vitez ino tolovaj pa jo je uganjal le še huje in huje! Naposled je celo varuhe postave ino zakona minila vljudna potrpežljivost. Zbrali so se in se z mnogoj mukoj ino težavoj posvetovali preko poľ leta; drugi semester pa so jo kar naenkrat — takorekoč bliskoma! — z vojščaki ino hlapci nanj udarili! Srečali so ga na cesti, ki vodi iz Tržiča v Berlin. Tukaj so ga zasačili prav

tačas, ko si je prizadeval v potu svojega rdečega obraza z velikoj spretnostjo, da bi nekega bogatega kupca sredi pota z bridkoj sabljo na pol razklal!

— Trgovčeva trda glava, no, malo pa tudi vojščaki ino hlapci so parirali divje prime ino terce zlobnega aristokrata.

— Ino srečno so ga pregnali! —

— Merodajni krogi pa so se še tisti semester zopet zbrali in optima forma na sejo ino se dokaj temeljito posvetovali, kako bi se te kočljive zadeve bolje lotili.

— Ino lejte! — Dogodil se je slaven čudež; rodile so gore; obsodili so pravični sodniki Veverana viteza Safalado-Salamenskega prvič na beraštvo, drugič pa na smrt!

— Zdaj pa so se nemudoma vzdignili, da bi šli peklju zapisanega ino natanko obsojenega hudodelnika loviti vse od Medvod notri gori do Kranjske gore.

— Ino lejte! Še tiste kvatre so ga ujeli ino zvezali, zvezanega pa varno v sodno hišo spravili ino ga v keho izpustili. Nato pa so krvavo pravdo naglo zopet lepo od konca ino kraja pričeli, da bi se vendar ne zmotili tukaj ali pa tam!

— Ino tiste dni so ga pridno pitali. Najraje in z velikanskoj tehnikoj je jedel krvave ino jetrne klobase. Pa tudi trijeta ni zaničeval ob delavnikih.

— No, ni jim izpodletelo modrim možem, ampak dokazali so očitvidno, da res ni imel pravice, ko je klal ino ubijal! Zatorej so ga nekega jutra na vse zgodaj obsodili na smrt!

— Žlahtni tolovaj pa se je bil vsled izbornih pojedin ino pozorne postrežbe tako zredil, da ga niso mogli nič več skozi vrata potegniti. Postal je bil blaziran roué in ravnodušno pozdravil smrtno obsodbo, rekoč:

— »Bon jour. Tako dobro se ne bom imel zlepa nikjer nikoli več, najsi tudi bi še še tolikanj pehal ino rval z bridkoj sabljo ino svetloj sulicoj. Vsaktero delo mi smrdi zdaj, ko sem vsega dobrega vaju. Ino ker me vi ne morete obesiti, se bom pa sam! Bon jour.«

— Potem si je še enkrat, dvakrat obrisal mustače; še dvakrat, trikrat pisano pogledal po Gorenjskem ino se pozneje, po južini, sam sebe v rokavicah za vrata obesil.« —

Tako priča kronika starega gvardjana.

Od tolikanj pokvarjenega pradedca seveda ni pričakovati duševno zdravih potomcev! In res se je mladi Veveran, zadnji cvet

tega imena, zarana docela izpozabil, izpridil, pohujšal, pokvaril in si potemtakem kaj lahko nakopal sramotilni predikat . . . pesnik!

Poleg tega mu je demonski bacil ljubezni toliko nagajal, da je junaškega ljubimca že opoldne luna trkala tam med Šmarno goro in Triglavom.

3.

Veveran pa Veverela sta se letala gledat, kadar sta le količkaj utegnila.

Nje je bilo vsaki centigram sama ljubezen in ljubezen. Ako je slišala ali brala le začetno črko njegovega imena, je že zardela do ušesnih čopov in bliskovito švignila tja kam v stran na bližnjo pripravno smreko, svoje razbeljene občutke premišljevati . . . Zgolj od ljubezni je večkrat kar mežala; celo jesti se ji ni prav ljubilo! Marsikateri pot je, oreh gledajoč, kar meni nič tebi nič nehala grizti in se trdovratno zagledala Bog ve kam v oblake! In če ji je padel oreh iz krempeljčkov, ali mar mislite, da je to opazila?

»Ah!« je vzdihnila marsikdaj, »ah, jaz, Veverela, sem pa res najbolj, najbolj srečna izmed vseh slovenskih veveric starega in novega časa!«

Takih in enakih se je iznebila zaslepljena devica zdaj pa zdaj in plezala lačna domov . . .

Še huje pa jih je uganjal Veveran, pesnik in revež. Ta pomi-lovanja vredni mladenič je bil na drobno in na debelo zaljubljen! Od zore do mraka je po gozdu kozolce prebračal in se na glavo postavljaj. Nekatero čase pa mu še po noči ni dalo miru, in na noben način ni mogel spati doma, ampak gnalo ga je luno objokavat, dokler se ni tresel od mraza, kakor ostrižen pes ob novem letu!

Lepa Veverela je zahajala v »Glasbeno matico«. Seveda sta tudi take prilike praktično porabljala . . . Točno je je čakal Veveran na zmenjenem kraju. In ni bilo drugače — na veliko škodo črnim sonatinam sta zabrenkala za tem ali drugim oglom zopet in zopet visoko pesem ljubezni — vse kar brez not . . .

Skoraj edino temu je dati na rovaš, da je postajala glasbena izomika nadobudne mladenke nekam enostranska, in menda le radi tega je nadarjena deklica malone vsaki teden za svojimi součenkami zaostala za par klasičnih taktov.

Pri plesnih vajah sta jo vselej kaj kmalu poplesala z obširnega polja javnosti za bližnje diskretno grmovje . . . Tukaj sta brez prič od sreče plamtela in neutrudno ponavljala poljube pa objeme. Kakor

hitro pa sta zavohala strogo mamó Veveruzo, sta se točno potuhnili in se začela prav zmrzlo držati.

Glavne rendez-vbus pa sta imela po noči na visokem, na stari smreki sredi gozda, malo na levo od Šmarne gore. Toda tudi, kadar nista smela ali mogla skupaj, sta se vendar strašno dobro imela: mislila sta prav svojeglavno drug na drugega!

O ljubezen, sladka ljubezen!

Sama dobra teta Afrodita si te je v olimpskem razkošju izmislila na svojega godu dan!

4.

»Karamba!« je klel intrigant Veverompež v svojem brlogu po španski. — Zakaj Veverompež je bil evropsko izobražen Veverompež in je znal po domače, po laški in francoski, po ruski in angleški, po španski in češki in nemški tako gladko preklinjati, da bi ga poslušal človek lačen in žejen noč in dan! —

Dolgočasno se je iztegoval po mahu in premišljeval raznotere grde pregrehe svoje črne duše. Spomin mu je nagajivo blodil v pretekle čase, v tiste srečne dni, ko je Veverompež pometal ceste pod Golovcem. — Takrat je bil veljaven mož, in nič ni kazalo, da bo kdaj zagazil tako globoko . . .

Vsaki dan je bil trikrat sit; zato ga je pa tudi kmalu napuh prevzel! Vsled oholosti in ošabnosti je izgubil zaporedoma ponižnost duha, treznost, metlo in mestni zaslužek.

Toda ljubili so ga bogovi: naenkrat je bil — diurnist!

Ali predobro se mu je godilo, in velika je bila njegova prevzetnost! Preobjedel se je! Tako je odebelel, da so ga tudi najboljši prijatelji komaj spoznali! Vsega dobrega sit je pa vsakemu grdo zabavljaj! Zato so se ga gospoda tudi tukaj naveličali in ga zapodili.

Ali še vedno je užival blago naklonjenost grških svetnikov...

Po njih topli protekciji je bil imenovan za praktikanta pri izpraznjevanju mestnih kanalov. Ko je pa le zopet in zopet skakal čez ojnice, so odločilni krogi nemirnemu duhu pot pokazali, in izgubil je sijajno službo.

Padal je, padal reva in naposled prav, prav nizko padel: izgubil je sleherno iskrico spoštovanja do samega sebe, nehal je biti ud boljše družbe, in vendar si ni dejal mlinskega kamena okolo vratu, ampak nemarnež je postal — o Jeriho in Kafarnaum! — zdaj je postal . . . pisatelj!

Ta sramota!

Veverompež je imel očitno slab okus: sam vase se je bil zaljubil in ni spoznal, da »gunca namesto pegaza le junca«! Dal si je svoj psihološki havelok razkošno preobrniti in začel pisati visoko izpodrencane romane, slabo desinficirane novele in same take prismojenosti. Ko so njegovi rojaki to zvedeli, so se ga jeli ogibati kakor steklega psa.

»Bežite, bežite, pisatelj gre!« so zagnali že od daleč krik, kadar so ga zagledali. In ko se je bližal, so otroci strahu umirali in matere stoje omedlevale; možje pa so lezli nepreoblečeni naravnost v dimnike!

O Kafarnaum in Jeriho!

Veverompež pa, hinavec hinavski, je poskušal zavaliti breme svojih grdoslovnih pregreh in nagot stari materi na nedolžni hrbet! Toda zastonj se je upiral, da ni pisatelj, zastonj se je rotil, da nima nobene sposobnosti in da je popolnoma nedolžen. — Slava se ga je prijela in držala kakor smola!

Stara mati, izprašana branjevka, pa je imela toliko zdravega okusa in ženskega takta, da je umrla v 24 urah zgolj od sramote...

Vse to pa mu je bilo dovolj povoda, da se je preselil z nehvaležnega Golovca. In napolil se je s svojimi škandaloznimi rokopisi proti Šmarni gori.

Na frančiškanskem mostu pa ga je srečala pamet, ki je bežala pred evropskimi dekadenti v sredo centralne Afrike.

Veverompež malone da ni ponorel od samega veselja, ko jo je zazrl! Priklonil se je razburjeni devici prav do tal. Pamet pa mu je navzlic silni naglici prijazno odzdravila, ga žalostno pogledala od glave do tal in mu pokimala, češ: »Naj pa bo, no, ker si ti!«

In že je čutil luskine na očeh . . .

Ročno si jih je snel in jih zagnal z vsemi svojimi kužnimi romani v Ljubljano!

Še tisto noč se je pojavila med domačimi raki pogubna kuga! Zjutraj ni še dobro sedem odzvonilo, in že so bili vsi mrtvi! Kaj kmalu se je razširila huda ljubljanska kuga celo do tam, »kjer Donava bistri pridruži se Savi.« Prešernovemu povodnemu možu so vsi lasje v paradi pokoncu stali! Ah, in glava ga je bolela, glava! Tako čudno mu je bilo, kakor da bi imelo v njegovih ubogih možganih tisoč in tisoč norih ježev maskarado ali volilni shod . . . Ljubohlepna njegova gospa soproga, poskočna Urška (rojena Šefer), je imela te dni res prave križe s svojim možem, take sitnosti ji je prodajal! Reva, sama vsa otekla in obvezana, si kar ni vedela pomagati! Vsi koketni pogledi radožive venerile ga niso potolažili . . . Naposled pa ga je

omrežljiva veseljačica vendar zopet ozdravila in to z lepo zbirko kislih arnikov in z nebrojnimi valovi domačega brinovca! . . .

Veverompež pa je skakal in skakal in srečno priskakal tjakaj malo na levo za Šmarno goro in se tam tihotapski udomačil. Postal je velesoliden in se posvetil branjarstvu. Zlato poezijo je gojil le takrat, kadar mu je obetala kaj zlata. Posebno pa se je gnal za ganljive nagrobne govore, katere je snoval in pilil za slehernega narodnjaka, veljaka in prvaka tačas, ko se je dotična reva, še zdrav in čil in vesel, radoval božjega solnčeca.

Svoje mrtvaške govore je delil v tri razrede. Govor prvega razreda je bil najdražji in najdaljši in sploh tak, da se je jokalo vse, kar leze in grede! Vobče pa je bil Veverompež že po naravi tako ustvarjen, da so prišle vsakemu solze v oči takoj, ko se je govornik pokazal. Ako pa občinstvo ni hotelo biti tako ginjeno, kakor bi se bilo spodobilo, tedaj jim je on sam zajokal vodilni jok. Potem so se mešani zbori kmalu spustili za njim in javno uživali veselje vzvišene žalosti . . .

Kot branjevec pa je bil tako podlo prijazen, da je voščil svojim znancem in drugim srečno novo leto že o svetem Jakobu!

Vse svoje misli in želje pa je poklanjal trohlemu mamonu! Kmalu je bil oderuh in obče čislan mož . . . Ker pa je vedel, da se denar lože priženi kakor pridela, se je jel dobrikati stari Veveruzi; po tej bližnjici je nameraval ugrabiti Veverelo, oziroma njenih osemdeset tisoč orehov dote.

Zdaj pa mu je prišel mladi Veveran navzkriž! Zato se je hotel Veverompež strašno nad njim maščevati! S krinko prijaznega projektorja mu je pomagal skakati na pegaza in rimati srce na želje in želje na gorje, dokler ni bil naivni Veveran z dušo in telesom . . . pesnik, to je individuuum, ki ni za nobeno rabo. Toda Veverompežu še ni bilo dosti; pridušil se je, da bo svojega tekmeča uničil na ta ali oni podli način!

»Karamba!«

5.

Rrrrrrrr!

Stara Veveruza se splazi sredi noči iz postelje k telefonu.

»Halo! — Kdo tam?«

»Tukaj Veveruza! In tamkaj?«

»Tukaj-le pa Veverompež! Milostiva, poljubljam vam vse štiri!

Prosim, ne vznemirite se! Vaša gospodična hčerka in pa tisti onegavi Veveran --«

»O! O! O!«

»— se sladkata na Veverenčevi smreki.«

»Krč! — Me že ima! — O! — Komaj diham! — Vseh devet slabosti! — Takoj bo treba nekoliko omedleti! — Hvala pa konec!«
Rrrrrrrrr!

6.

Luna sije.

Na nebu so zvezde, na Veverenčevi smreki pa Veveran, Veverela in prepovedana ljubezen.

»Ali je Peter doma?« je vprašal on ljubico z razburjenim glasom in jo nežno prijel za fini nosek. —

»I kaj pa, ljubi Veveran!« se mu je nasmehnila vsa blažena...

»No — kaj pa dela?« je šepetal radovedni ljubimec. —

»Hlače šiva!« je tremolirala presrečna Veverela sentimentalno...

Mladenič pa jo je strastno pritisnil k sebi in vzkliknil ves očaran:

»O — kako si moja! Kaj ne — kako je to lepo, ako se objemajo sanjajoče drevje pa naše tožne misli, nočna sapa pa žalostne sence, različno hrepenenje pa vonjava vijolic, lune svit pa sladke koreninice — objemajo v zlatih arabeskah — kaj-li?«

»Lepo! Lepo! Ah!« je dejala in prosila: »Povej mi no še kaj podobnega — lepo te prosim!« —

In začel ji je pripovedovati zapleteno novelo o jari kači, pozneje pa celo ves krvavi kriminalni roman o steklem polžu. —

Take prijetne pogovore sta imela! Včasih pa sta bila oba od same zaljubljenosti čisto tiha. Držala sta se za krepeljce in si zdaj pa zdaj pogledala v oči, večkrat tudi v luno ali pa tudi brez posebnega namena kar tako gori kam na vrh smreke...

V rajski radosti nista najmanje slutila, da je telefon ravnokar zapel ti skrivni ljubezni mrtvaško pesem... Veveran je bil tako sladko razburjen, da je začel improvizirati:

»Bum! Bum! Hopsasa!

Naju trka lunica!«

Kar naenkrat pa je zaljubljenega lirika strašno streslo! Nervozno je uščipnil Veverelo za vrat, pokazal med borovnice in plašno oznanil:

»Parbleu pa tudi jemnasta!«

Glej — — tam-le švedra

Tvoja jezna mama!«

Vsaka beseda nam kaže dovršenega mojstra! Priznati je treba, da je prihajalo čudno kipeče in vrveče bistvo njegove poskočne umetnosti iz ogledovanja večne narave. V njegovih verzih imponira duh,

veje nekaj, kar vsakega, tudi nerodnega bravca ali poslušavca prevlada in zmagoslavno osvoji: silna moč življenja! Ta samostalna motritev socialnih problemov, ta ostri vid, utaplajoč se do dna duše in pa ta kapriciozni razum za komplicirane značaje — vse to je, po domače povedano, zares čudno!

Ta eksotična oblika nam je le živ dokaz, kako temeljito je študiral pesnik svet, kako eksaktno je obsojal vsako umetno čuvstvovanje, in kako neomejeno je spoštoval strogo mater svoje mile, mile ljubice tudi v najbolj kočljivi zadregi! Kaj pa, da je izgubil tako kmalu svoje prvotne jambe? No — dvakrat genialno izpremenjeni ritem je nepričakovani razburjenosti tolikanj primeren, da vsakdo takorekoč kar na obe ušesi sliši, kako strahotno »švedrajo« mama tamkaj po romantičnem gozdu, najbrž v kakih hinavskih copatah! Zlasti pa je zadel nadobudni pesnik tisti ogrevajoči pridevnik »jezna« tako ostro in značilno in narodno-diskretno, da je kaj! Katera moderna mama pa tudi ne bi bili dandanes ob teh žalostnih časih slabe volje, kakor hitro bi zagledali svojo višjo hčerko s kako moško osebo na smrekovi veji v tihi, uročni noči skupaj na samem tam med Triglavom in Šmarno goro? — Med tem pa se je tresla razjarjena Veveruza srdito prekrižanih rok doli med rosnimi borovnicami in mokro gozdno travo. V mesečini je fosforesciral njen obraz, podoben prekuhanemu krompirju, ki ga je naslikal novodobno prismojen slikar in povaljal po ti pisani mistifikaciji dva predpustna mačka . . . Potrebno omedlevico je bila spretno in srečno opravila in odpravila; bila ji je pa res neizogibno potrebna že zaradi tiste imenitne družbinske politese višje matere in pa še posebno zaradi znanih farižejskih jezikov. — Na dolgo in na široko so jele vzdrtavati razdraženi dami tanke ustnice. Oči, od togote vroče in suhe, so ji bile seveda že zdavnaj za večjo nevihto pravilno nabasane!

In usuli so se pelotonski pogledi na zaljubljeno dvojico!

»Veverela!« je hripavo zatrobentala razkačena milostiva. — Jezica jo je zavedla za pol tona previsoko.

Veveran pa Veverela sta molčala.

»U! — U? — U! — — To je pa prepovedan rendez-vous!« se je zadržala ljuta gospa Veveruza zdolaj za pol tona prenizko. —

Veverela je prva oživila in tiho zašepetala: »Vsaki rendez-vous je prepovedan; drugače pa nič ne velja!«

»Naju že imajo!« se je zdramil malo pozneje tudi Veveran in se polagoma rešil nerodne sugestije. »Veverela, ali ti nisem takoj rekel? Tvoja mama pa tudi precej vse ugane, no! — In še celo

rimano se izvoli jeziti! Ma foi, to je že višji luksus! Toda — ljubica moja, upoštevajoč kočljive razmere teh neprijetnih momentov, se poslavljam od tebe, žal, kar v prozi in te naglo tisočkrat objamem in poljubim. Adijo, srček! Ne zameri, ljuba duša, vidiš, meni se mudi!»

In ne da bi plaval v meglenih višavah idealnih fantomov, se je podvzival v poskočnih anapestih na sosednji hrast, odkoder je z vzneseno dikcijo in pravim pesniškim vzletom krenil na nova pota in svojemu delovanju iskal motivov v realnem svetu . . . Skokoma pa si je izmislil novo pesmico, ki je pozneje, kakor vse druge njegove, postala narodna:

»Pa smo fantje vas'val',
Pa se nismo nič bal',
Pa pri nas je korajža!«

»Ali se mi ne spraviš precej doli?!« je zarevskala Veveruza od spodaj na tleh s strahovitim glasom. —

Veverela pa se ni genila in je reva nepremično čepela na svoji smrekovi veji . . .

»Ali si slišala? — Veverela!« se je razlegalo po tihem gozdu, da so se zbudili vsi ptički in se trumoma veselili škandaloznega prizora . . .

»Ah, mama! — Luna, luna! — Mescčnica sem — luna me trka!« —

»Tako! Tako!« je cvilila stara. »Le čakaj, jaz ti bom že dala luno in zvezde in mavrico! Kaj sta počela tukaj?« —

»I s kom pa, mama?« —

»Ne bodi no čudna! — Kaj še vprašuješ? — Z onegavim Veveranom! Misliš, da ga nisem videla? Sram te bodi! — Kaj sta delala?«

»Nič. Sladke koreninice sva jedla.« —

»Že dobro. Alo, brž doli, ti nemarno dekle ti!« —

Veverela se je bridko zajokala . . .

»Kaj se cmeriš! — No, ali bo kaj?«

»Saj vem, da me boš!« je ihtela mlada. Stara pa je napela druge strune . . .

»Nič te ne bom, ne! Le lepo doli pridi, Vevereličica moja, da pojdeva skupaj domov! Le nič se ne boj!« —

In uboga Veverela se je dala naposled vendarle pregovoriti, kolikor tudi je bila navihana . . . Počasi je splezala doli med rosne borovnice, vse okapljane od solza. Komaj pa obstane revišče pred Veveruzo, že zgrabi zverinska mati svojo hčerko grdo za lase!

Luna sije.

7.

Solnce sije.

Stari Veveruzen, znan skopuh, se je bil vrnil z dolgega kupčijskega potovanja domov, pil svojo zjutranjo cikorijo in tako ježno migal z ušesi, da se je kar veter delal! Pred njim pa je stala njegova objokana hči, prelepa revica Veverela. Oba sta molčala, vsaki po svoje, zlasti pa mlado dekle.

Trdosrčni ata Veveruzen so bili namreč hudoben volk v nedolžni uniformi južnoslovanske veverice!

Ta preoblečena zverina je znal tako pisano izpod čela pogledovati, da bi se ga bil ustrašil sam Menelik na konju! Vsaki pogled šivanka! Kar se reče — nikoli nič ni privzdignilo zagovednega tirana tisto, kar je večno žensko. Zato se ga je pa tudi uboga hčerka tako bala, kakor menda zlepa nikogar drugega na božjem svetu! —

Naposled je odložil žlico, se obliznil in Veverelo tako ciankalsko pogledal, da se ji je zazibalo pred očmi! Zapuhal je parkrat kakor razžaljena mačka in se zadril v mladenko:

»Kaj? — Kaj takega sem moral zvedeti? — Plesnovajska ljubezen! — Pa že zdaj? — Tak-le otrok! — A? — Bolna ljubezen! — Pa tega berača se mi greš lotit? — Tebe bo satan na biciklju jemal, zapomni si to! Le kar naglo se mi izpametuj, ti brna zaljubljena! Izbij si ga iz glave! Kaj? — Tiho! — Ne gani se mi! — Prej bo Triglav čez Savo skočil, predno se vidva dobita — ti kvatrna kavka ti! — Le še enkrat naj kaj enakega slišim! Hodi, ti razkuštrano rebro Adamovo — hajd klečat!«

Tako kanibalsko jo je odpravil! Klasično zarobljeni pomenki Cmokavzarjevi in Ušpernini so prava salonska konverzacija v primeri z negalantnimi besedami, katere je izvolil uporabljati kosmati gospod hribovec Veveruzen.

In solnce je mrknilo.

8.

»Slava Apolonu, vam pa dober večer, velečastiti gospod Veve-rompež!« je ponižno pozdravljal mladi Veveran starega intriganta, ki je, ležeč v svojem brlogu na hrbtu, molil vse štiri kvišku in spletal splotko za splotko . . .

»Gloria vsem muzam! — Kaj bo dobrega?« je vprašal Veve-rompež in vstal. —

»Prišel sem vas pobarat, če se vam zdim že zadosti prismojen, ali ne?«

»Izvoli sestri tukaj-le na mehki mah, predragi mladenič! — Tako, vidiš! — Zdaj pa povej, s čim misliš, da si izpolnil zahteve višje idealne prismuknjenosti?«

»Pesmice delam, velerodni gospod, pesmice!« —

»To je že nekaj, no!« je dejal Veverompež in se zopet zavalil na hrbet. —

»Pa zaljubljen sem tudi!« je nadaljeval Veveran. —

»No, to je skoraj ravno toliko vredno, kakor prvo!«

»Pa kozolce preobračam vse vprek po gozdu pa v mravljišča se na glavo postavljam«, se je bahal mladenič, pričakujoč obile pohvale . . .

»A! — To ne zaleže mnogo!« ga je razočaral Veverompež! —

»Pa ob šture se butam, da mi potrkava po možganih!«

Lokavi intrigant je prezirljivo zmajal z glavo . . .

»Kadar sem truden in ves obtolčen, obutan in opikan, pa poslušam, kako trava rase! Ali ni to dovolj prismojeno, častitljivi gospod?«

»Nekaj zdravega zrna je res v vsem, toda premalo! Premalo klenega zrna, prijatelj, premalo!«

»Ali, dragi gospod Veverompež, vi me vendar ne zapustite v ti zadregi in mi gotovo pomagate, svetujoč mi kaj koristnega?« —

»No — to ti moram reči, da si vsaj na pravi poti! Toda izmisliti si moraš kaj novega! — Take neumnosti, kakršne ti uganjaš, take je že Cervantes davno, davno opisal na dolgo in široko! — Tvoje prismojenosti so le reven plagiat! — Noreti moraš izvirno!«

»Bom . . . Tudi umreti hočem . . . še ta teden!« se je požuril povedati Veveran, kateremu se je zasvetil nov žarek upanja!

Veverompežu pa so se male oči diabolski zabliskale! Komaj se je brzdal in zakrival svoje veselje, da se bo tako zlahka iznebil nevarnega rivala . . .

»Samomor?« je preudarjal kritično. »Hm, ni napačno, ne! Pa lepo te prosim, mladi prijatelj, umori se originalno! Le originalno!«

»O — že vem, že vem, kako!« je vzkliknil mladenič veselo. »Tako izvirno se ni še nikdar nihče od tega sveta poslovil, kakor se bom jaz! Zdaj pa, upam, mi priznate, da sem prismuknjen, kolikor me je?«

»Seveda, potemtakem si res prava prismoda! Tudi najhujši sovražnik ti tega ne bo odrekal! V svetovni literaturi ti ne bo para od severa do juga, od vzhoda do zahoda! — Srednješolski dijaki te bodo krepko preklinjali, ker se bodo morali za maturo vse natanko učiti, kdaj da si prišel na svetlo, in kdaj da ti je zaklenkala zadnja

ura, in pa kaj si vse onegavil na tem malovrednem globusu . . . Prelagatelji vseh narodov se bodo trgali za čudno povest tvojega pri-smojenega življenja in tvoje izvirne smrti. In le vse tako naredi, da ne bo lahko prevajati v tuje jezike! Sto let po tvoji smrti bodo začele skrbeti blage duše za tvojo nevenljivo slavo . . . In prišli bodo kritiki in vojskovali literarne vojske za to in to pesem, za ta in ta izraz. V potocih bo tekla zelena in črna alizarinska kri, da bi gnala mlinske kamne tri — zakaj šlo bo za to, kaj si ti mislil o ti vejici tukaj in tam o ti piki . . . Tako boš razširil slavo domačega duha po vsem omikanem svetu! Samo originalno, lepo te prosim! Le nobenega plagiata nikar!«

Veveran ni bil malo ginjen po teh zavedljivih besedah izučenega hinavca. »Gloria vsem muzam, vam pa pristrčna hvala, velečastni gospod Veverompež! Slava Apolonu! — Lahko noč!« —

— Odslej je mladi Veveran dan na dan bolj bledeval . . . Da bi pa svoje grenke žalosti ne pozabil niti trenotek, in pa tudi zato, da bi dal svoji izvirni togi vidno znamenje, si je napravil debel vozec v svoj prekrasni rep!

Tako originalno zavozlan je melanholično po gozdu skakal, dokler si ni našel hudega nahoda. Toda za to ni dosti maral, ampak izposodil si je okarino!

Na to okarino je zdaj tako tanko piskal in tako žalostne modulacije izpuščal, da so gosence umirale! Pa tudi trdnejšim hroščem je bil kaj nevaren! Nekateri izmed njih so prostovoljno znoreli, ne da bi se dolgo pripravljali; druge pa je gnal nepremagan stud do življenja snedenemu molohu vsakdanjega samomora v široko žrelo. Le par gluhih polžev je odneslo srečno pete in pezo svojega ne-asekuriranega življenja.

Poleg vsega tega pa je tudi prav pridno kozolce preobračal in se z glavo ob šture bunkal. Kjer je našel mravljišče, tam se je hitro vanje na glavo postavil in z zadnjima nogama po zraku migal. Kdorkoli je srečal tega reveža vseh revežev, vsakdo ga je pomiloval . . . Vztraj-nemu Veveranu pa to ni bilo dovolj! Kadar je obunkan in opikan ležal ves truden v travi, takrat je pozorno motril vozal na svojem repu in tako z nazaj obrnjeno glavo premišljeval, kako bi se bolj izvirno preselil na drugi svet?

O ljubezen! Bridka ljubezen!

Sam neostrizeni satan si te je izmislil, ko so ga zobje najhuje boleli!

(Konec prihodnjič.)

Moderno kritično stališče.

Spisal Borut.

(Konec.)

rav navadno je, da idealist, ako nima posebno krepke individualnosti, zdaj pa zdaj zaide v šablonski formalizem in v snovni materializem. Ne da bi zajemal sam iz sebe, ne da bi črpil kolikor možno iz svoje subjektivnosti, lovi po svetu objektivne ideje in misli, da je zadosti, ako nam jih poda v bolj ali manj lepi vnanji obliki.

Ti napaki se objektivni realisti dokaj lože izognejo. Realistom je kot neizogiben pogoj zmeraj pred očmi geslo: Piši, kakor opazuješ; za drugo se ne brigaj! Naravno je, da jih sili to stališče z neudržno močjo vedno in vedno od knjige v živo naravo in k svojem opazovanju. Tako se v vsakem trenutku zavedajo svoje individualnosti. In to je nemala prednost te struje.

Ker objektivni realizem posebno krepko in jasno poudarja naše načelo, da sme in more biti vse, kar pozna človek vidnega in nevidnega, izraz njegove notranjosti, in ker se tega načela brezobzirno drži tudi v praksi, si je nakopal mnogo zagrizenih nasprotnikov. Da so duša vsemu antirealizmu snovnomaterialistični kritiki, temu se pač ne bo čudil, kdor se spominja našega prejšnjega dokazovanja. Dočim pri brezidejnih in temnonelogičnih dekadentih ni najti mnogo snovi, je le-te pri objektivnih realistik čez mero dosti; pri objektivnih realistik je torej »Eldorado« materialističnih kritikov. Z velikim, dasi prikritim veseljem brozgajo po njih »nemoralnih« popisih, razkrajajo njih »gabne« junake in se hudujejo na njih »materialistične« tendence.

Pred vsem kali tem kritikom srčni mir strašni dilema glede resničnosti in neresničnosti realističnih snovi. Danes se jim zdi svet, kakor ga slikajo realisti, »gola fotografija« realnega sveta, jutri zopet menijo, da je vse skupaj, kar nam prikazujejo realisti, pravzaprav le »gnusna, lažniva« paslika istinitih razmer.

O »goli istini« izpregovorimo morda pozneje kaj.

Kar se pa dostaje »lažnivosti« — vi vsi, kar vas je, vi Homerji, Shakespearji, Goetheji . . . ali veste, kaj ste vi? Vi ste — lažniki. Tudi vaše slike o svetu se ne ujemajo z resničnimi odnošaji. Nihče še ni videl vaših boginj, vaših duhov in hudičev, kakor ni še nihče videl nikdar onih propalic, ki nastopajo po realističnih romanih. No, mi

tujim in domačim realistom samo čestitamo na tako odlični, čeprav »lažnivi« družbi. Obenem pa konstatujemo, v kake neskladnosti vodi snovni materializem, vedno poudarjajoč snovi in le snovi.

Da bi objektivni realizem čim lože vrgli ob tla, so si snovni materialisti izmislili bajko, češ, da glavni namen realističnih spisov je — »vzgojevati in poboljšavati«. Snovni materialisti in izmed njih še posebno moralisti, ki si ne morejo misliti spisa brez »ususa delphini«, obračajo stvar celo tako, kakor da so se realisti sami izjavili v tem smislu. Na takih umišljenih podstavah seveda ni težko kar z enim samim hladnokrvnim zamahom obglaviti ves realizem, češ, kakšno vrednost imej smer, ki še svojega priznanega smotra ne le ne doseza, marveč mu celo nasprotuje!

To je vse prav lepo in na videz prav logično, toda ona premisa je neresnična: mi vemo, da realisti ne smatrajo poboljševanja kot glavnega namena svojih romanov. Ako bi to kdaj storili, bi podpisali sami sebi in svojemu umetništvu testament.

Kakor sploh ni in ne more biti naloga umetnosti, da zastopaj kak etiški princip, kak znanstven sistem ali kak verski nazor, tako tudi ne more biti glavni namen realistov umetnikov, da bi poučevali in »svarili«. Kakšen razloček pa bi bil sicer med realističnim romanom in med kako pridigo? Bistven gotovo ne; pridiga bi imela edini namen, da poučuj, roman pa glavni ta namen.

Ako imajo umetniški proizvodi kdaj kako moralizujočo ali drugo takšno tendenco — in po navadi jo res imajo — jo morejo imeti le kot nekaj postranskega; vsaki umetnik bodi najprej umetnik in potem šele, ako hoče, tudi filozof ali učitelj. Sicer pa lahko rečemo, da tendenca ni baš prednost kakega umetniškega dela. Čim bolj se zna umetnik emancipovati od snovi, realne in idejne, čim bolj jo rabi le kot pripomoček za izražanje svoje notranjosti — ali z drugimi besedami — čim subjektivnejši je napram nji, tem dovršenejši je v umetniškem obziru njegov umotvor, tem bolj je občečloveški.

Vsi oni torej, ki napadajo kako umetniško delo zaradi njegove tendence, tega dela ne sodijo z umetniškega stališča po njegovi absolutni umetniški veljavi, nego s postranskega stališča po njegovi postranski veljavi v etičkem, filozofskem ali verskem pogledu. Oni ne razločujejo med pisateljem kot umetnikom in med pisateljem kot učenjakom, ampak ga ocenjujejo tako, kakor da je spisal v prvi vrsti kak filozofski sistem, kak politiški članek ali molitvenik. Dobro! Samo naj se potem ne bahajo, da so podali umetniško kritiko, da so dotičnega umetnika »umorili«, ali karsibodi, kajti, najsi tudi dokažejo,

da so vse ideje v njegovem proizvodu krive, vsi prizori nedostojni, vse tendence nemoralne, proizvod je morda vendar umetniški in to tem bolj, čim večja umetniška individualnost skozenj proseva, in čim bolj je v njem izražena.

Raz to stališče treba nazirati tudi objektivni realizem.

Ako nam slikajo objektivni realisti¹⁾ z veliko natančnostjo nemoralne ljudi in pikantne prizore, ako govore v svojih romanih o materialističnih idejah in hipotezah, kakor so atavizem, podedljivost itd., ne delajo tega zato, da bi zbujali v nas s surovo golo snovjo surove strasti, oziroma, da bi zagovarjali znanstveno vrednost teh teorij, nego vse to so jim samo pripomočki, s katerimi nas izkušajo pripraviti do tega, da z njimi vred občutimo strašno bedo človeštva, da se nam rodi usmiljenje do ubogih, teptanih bitij, katerih nemoralna podivjanost ne izvira toliko iz svobodne volje, kolikor iz nesrečnih družabnih razmer, iz nezdravega »milieuja«, v katerem so se rodila, in v katerem so vzrasla. Objektivni realisti nam bude na eni strani globok čut popolne odvisnosti in nezmožnosti napram naravnim močem, ki delajo z nami, kakor se jim poljubi, napram življenju, kateremu so naši ideali prazen nič — na drugi strani pa nas navdajajo s trdnim zaupanjem, z gorečo ljubeznijo do življenja, do narave, ki je ne smemo sovražiti, kateri ne smemo nasprotovati, dasi nas tepe, nego moramo verovati vanjo. Ona že ve, zakaj nas muči in trapi; ona ima s človeštvom gotovo svoje posebne namene, ki jih mi niti razumeti ne moremo; kadar pride za to čas, zaceli že sama vse rane...

Evo vam biserov, skritih za lupinami! No, naši snovni materialisti teh biserov ne poiščejo, ampak so kakor otroci; od zunaj otipavajo školjko, se jeze na trde, morda nekoliko nesimetrične ali celo blatne lupine in zavržejo nazadnje vse skupaj kot nič vredno stvar, ne pa da bi lupine razgrnili in si iz njih vzeli zaklad.

Upodablajoč taka in enaka čuvstva, pa objektivni realisti še nikakor ne poudarjajo absolutne vrednosti teh čuvstev v kateremkoli pogledu; nočejo nam jih vsiliti, niti jih ne hvalijo, niti ne grajajo, nego se jih le odkritosrčno izpovedajo pred vsem človeštvom. »Tako smo čutili mi,« pravijo; »čutite tudi vi z nami, ako hočete in morete!« Oni nam poročajo samo dejstva brez komentarja. Ko bi svoja čuvstva obenem obsojali ali hvalili, bi dajali s tem že svojim delom tendenco, a ta bi morala biti tudi v tem, kakor sploh v vsakem primeru le postranska stvar. —

¹⁾ V mislih so nam tu n. pr. »Les Rougon-Macquart« E. Zola.

Toda tudi ne glede na vse naše dosedanje dokazovanje bi bilo skoz in skoz krivo, ako bi ocenjevali realistična in sploh umetniška dela s kateregasi bodi moralnega stališča.

Koliko nasprotujočih si etičnih nazorov je že bilo in jih je še pri različnih narodih, in vendar imajo vsi ti narodi eno in isto umetnost. Tudi moralni nazori našega časa niso nič absolutnega, nego se vedno in vedno izpreminjajo, kakor baš človeštvo napreduje; ne smemo jih torej šteti za kriterij pri vprašanju, ali je kak proizvod sploh umetniški, ali ne.

Takisto jih ne moremo rabiti za kriterij pri vprašanju, imali večjo ali manjšo umetniško vrednost kak umetniški proizvod.

Grki so imeli gotovo dosti manj razvita, slabša etiška načela, nego jih imamo mi kristjani. In vendar njih kiparstvo, ki je pristen izraz njih za nas semtertja moralno inferiornih čuvstev, daleč nadkriljuje kiparstvo srednjega veka in nove dobe.

Potem pa še nekaj. Ako se postavimo na tako moralno stališče, kako naj sodimo o kakem subjektivno »nemoralnem« umetniku? Ako smo povsem dosledni, moramo njegovim delom odreči vsako umetniško veljavo; ako pa smo manj dosledni, bi ga sicer priznali kot umetnika, toda samo kot inferiornega, in postavili bi nadenj vse »moralne« umetnike. Skoz in skoz »moralni« pesnik »Abune Solimana« bi potemtakem kraljeval visoko nad »nemoralnim« Heinejem ali Verlainom.

Kar smo omenili tu glede moralistov, velja »mutatis mutandis« tudi za vse tistê kritike, ki stojе na kateremkoli verskem, krščanskem ali še ožjem stališču. Teoretično vrednost teh stališč smo osvetlili že zgoraj; sedaj si ogledimo samo še njih dejanski uspeh.

Svoje stališče zagovarjajo ti kritiki tako-le:

Versko stališče, pravijo, je neizogibno; kajti, »kdor bi se postavil na neverško stališče, ta bi moral dosledno zavreči najlepše bisere svetovne literature, ki so do malega vsi versko »nadahnjeni«. Potem pa naštevajo: »Odisejo«, »Božjo komedijo«, »Osvobojeni Jerusaleml«, »Izgubljeni raj«, »Vede«, Shakespearjeve in Schillerjeve drame in končno tudi — Goethejevega »Fausta«. ¹⁾

¹⁾ Da je Goethejev Faust versko delo, to je najnovejša iznajdba teh kritikov! Kolikor je znano nam, ki nimamo diplome, je rešen v ti drami človeškega življenja problem z golim dejanskim človekoljubjem. — Pa pustimo to! Tudi »umetniški« kritiki ne morejo preštudirati kar vsakega obskurnega delca, ki je je kdo kdaj zagrešil. Da pa Goethejevega Fausta »ni možno umeti brez verskega stališča«, to pa priznamo. Ker nastopajo v njem Bog, angelji, svetniki in hudiči, je očitvidno potrebno, da bodi vsakdo, ki se ga loti, podkovan vsaj v — malem katekizmu.

Kaj ne, kako jasno, kako logično! A vkljub vsi logiki to umetno postavljanje in razstavljanje besedic »verski« in »neverski« ni nič drugega, nego prazno dialektično igračkanje brez sleherne vrednosti. Stotič bodi ponovljeno: Stališče v umetnosti ne bodi ni versko, ni neversko, kajti tudi to stališče bi bilo omejeno in zato nerabno — vsi ljudje niso brezverci — nego stališče v umetnosti bodi — umetniško, in ker je umetnost sama občečloveška, vsekakor občečloveško. Če pa že iz katerihkoli obzirov ne more biti tako, pa bodi vsaj dosledno in se opiraj na trdno definicijo o umetnosti!

Take definicije iščeš pri naših stališčarjih zaman.

In tudi doslednosti iščeš pri njih zaman.

Svoje omejeno stališče označujejo sami tako-le: »Zato se mi brez nedoslednosti stavimo na stališče, da je naša katoliška vera gola resnica, in obenem jako cenimo in slavimo proizvode svetovne literature.« Oni torej ne »cenijo« samo vernega Danteja, nego cenijo tudi brezverskega Goetheja ali Heineja ali Turgenjeva, in pripoznavajo, da so tudi proizvodi teh pisateljev, če že ne kaj izvrstnega, pa vsaj nekaj »vredni«.

Našim kritikom se morebiti ni ne sanja, da bijejo s tem zaključkom sami sebe po zobeh. In vendar je tako. Kajti dočim podarjajo na vse grlo, da mora kritik, ki bi se »postavil na brezversko stališče, dosledno zavreči prav vsaki umotvor, ki ni brezverski« — jim kar noče v glavo, da velja isto načelo tudi za katoliškega kritika, in da mora tudi katoliški kritik, ako noče zabresti v protislovje, dosledno odklanjati vsaki umotvor, ki ni — katoliški.

Ker pripoznavajo naši kritiki poleg specifično krščanskih umetnikov tudi nekrščanske ali celo brezverske, zato njih stališče ni več krščansko, oziroma versko, nego vsekakor splošnejše.

Dosledno krščansko stališče je tem kritikom samim grozno neprilичno, in poslužujejo se ga samo takrat, kadar se jim zdi potrebno, da »umore« kakega domačega pesnika ali pisatelja.

Kakor žonglerji v cirkusu svoje medene krogle, tako premetavajo oni psevdokritiki svoja »kritična« stališča, da se človeku kar bliska pred očmi. Zdaj prileti na vrh katoliško, zdaj krščansko, zdaj celo le versko stališče. V isti sapi, ko grajajo Aškerca s krščanskega stališča, hvalijo Ilijado z verskega.

* Preostaje nam sedaj še, da izpregovorimo o »pohujšanju«. Kar je pri kometu rep, to je namreč pri moralistih pohujšanje. Kakor senca jim je vedno za petami in jih plaši in straši.

Torej naj umetnik samo zaradi tega, ker se je bati slabih vplivov bodisi na nezrelo mladino ali pa celo na »dorasle«, zataji v umetniškem delu svojo individualnost, najdražji zaklad, ki ga hrani, edino sredstvo, s katerim morda pribori svojemu proizvodu umetniško vrednost in trajno veljavo?! Taka insinucija pač ni nič manj nesmiselna, kakor če bi kdo zahteval, naj se odpravi železnica spričo mnogih nesreč, ki se na nji dogajajo. Kdor se boji, ostani doma za pečjo ali pa potuj peš, samo pogumnejših ljudi ne nadleguj s svojim zoprnim javkanjem!

Ne rečemo, da ne bi mogli neke vrste spisi pohujšati nezrele mladine, zanikujemo pa to glede doraslih. Kako je možno varovati mladino takih knjig, o tem razpravljati ni naša naloga; o tem naj premišlujejo vzgojitelji in učitelji. Doraslega človeka pa, ki ga oblada in pohujša kaka nedostojna, toda umetniški obdelana snov, takega človeka proglasimo kar a priori za pokvarjenca, ki ga nikakor ni možno še bolj pohujšati, pa bodi knjiga, ki jo čita, »nemoralna«, kakor le hoče; kajti ako niti napram hladnim, bledim posnetkom iz življenja — in taki posnetki so vendar tudi v najboljšem primeru vsi umetniški proizvodi — ne more obdržati moralnega ravnovesja, kako naj ga obdrži napram vročim, mamečim prelestim realnega življenja samega, ki se prav malo zmeni za to, ali pohujšuje, ali ne, in kateremu se ni mogoče ogniti na tako preprost način, kakor kakemu »nevarnemu« spisu! Če se kdo po umotvorih pohujša, je vedno sam kriv.

Pri umetniškem — poudarjamo — umetniškem delu more govoriti o pohujševanju samo snoven materialist. Pravi poznavatelj umetnosti se ne ozira nikdar na snov, kakršna je sama po sebi, ampak vedno le na to, kaj je po nji izraženo, in kako je izraženo. Snov ne le da nima v umetnosti nobenega pomena, nego baš obratno — čim neznatnejša je, tem večja je zasluga umetnikova, ki jo je znal navzlic temu porabiti. Kaj pomenijo zvezde, krasne cvetice, lepe ženske, to čutijo tudi navadni ljudje. Drugače pa je z neimenitnimi ali celo grdimi stvarmi; le-te nam predstavi subjektivni umetnik s take strani, da zasledimo tudi v njih nekaj zanimivega. In prav tu se pokaže umetnikova moč.

Da prisvaja človeštvo od stoletja do stoletja vedno več snovi umetniškemu ustvarjanju, prav to je znak velikanskega razvoja človeškega. Kako malo umetniških motivov so imeli n. pr. stari Hebrejci! Porabljeni so vedeli skoro izključno le teološke ideje; vse

drugo jim je bila mrtva tvarina, kateri niso znali izvabiti iskre. Danes je pač drugače, a nikakor ne slabše.¹⁾

Ponovimo še enkrat ob kratkem jedro svojega dokazovanja:

Vsa snovno-materialistična stališča, posebič vsa moralna, verska, dogmatična in narodna, so pač razna stališča glede raznih načinov umetniškega izražanja ali glede raznih snovi ali raznih čuvstev, nobeno izmed njih pa ni umetniško stališče »kat' exochén«, nego vsako izmed njih je omejeno in pretesno.

»Odlomke velike izpovedi« imenujejo kritiki dela velikega pesnika Goetheja; take »izpovedi« napram občemu človeštvu so pač tudi proizvodi vseh drugih slavnih umetnikov. Svobodno so le-ti v svojih umotvorih izražali svoj obup in svoje veselje, svoje molitve in svoje kletve, svoje poltne zmote in svojo angeljsko nežnost. Malo so se brigali za tesnosrčne kritike; »pritoževali se niso veliko o premali prostosti«, nego so si jo čisto navadno kar — prisvajali. S tem so vsekakor dokazali oni velikani svojo duševno nadvlado nad nami, ki šele v dolgih člankih dokazujemo to samo po sebi umevno, umetniško svobodo; pokazali pa so s tem tudi — pot našim pesnikom in pisateljem.

¹⁾ Naj omenimo na tem mestu še dve opredelbi o umetnosti, ki se z našo zgoraj navedeno definicijo bistveno ujemata. Prvo je izrekel nemški pisatelj in kritik H. Bahr, drugo pa nemški pesnik R. Dehml.

»... Das Leben fühlen, durch das Gefühl das Wesen aus der Hülle holen, fühlend sich selber in den Dingen und die Dinge in sich selber und seine Einheit mit der Schöpfung finden — das war immer der Sinn der Kunst...«

»Was ist denn Künstlerschaft anderes, als die Fähigkeit, die Welt vom Ich aus so zum Ausdruck zu bringen, dass diese Ichwelt nun auch anderen sinnliches Besitzthum wird, werden kann oder muss!«

Kakor mi, tako tudi ta dva umetnika ne razločujeta niti med snovmi, niti med čuvstvi, niti med načini umetniškega izražanja.

Veš, kako je bilo tisti čas?

Veš, kako je bilo tisti čas?
Skupaj sva sedela in slonela
Ti ob meni si, ob tebi jaz,
In ljubezen v srcih je gorela.

Skozi streho senčnatih je vej
Solnčni žarek se prikradeš k nama —
Kot ta žarek, dekle moje, glej:
V duši čista je ljubezen sama!

In ko željno sem ozrl se v te,
Lica, dekle, so ti pobledele →
Meni vztrepetalo je srce,
Oh, in duša me je zbolela!

E. Gangl.

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

(Dalje.)

VII.

azen navadnih sprejemnih večerov sta napravljala dvorni svetnik Langman in njegova soproga, Rošerjeva sestra, v zimski sezoni več soarej, na katere sta vabila mnogo gospode, zlasti iz višjih uradniških krogov dunajskih.

Tak večer sta napravila Langmanova dne 27. januarja — baš ko sta še bili Rošerica in Dana na Dunaju.

Lepi, veliki prostori so bili sijajno razsvetljeni. V dolgem plesnem salonu, kjer je stal le klavir in ob stenah mehki divani pa mehke stolice ter ob vhodu dve lepi palmi, je visela raz strop bogata svetilka najmodernejšega sistema.

Sluge v livrejah s svetlimi, bleščečimi gumbi so hodili neslišno po sobah semtertja in, srečujoč se, govorili takisto tiho, dasi še niso prihajali gostje. Obraze so zvijali v resne, mračne, važne gube, kakor bi imeli rešiti težke probleme, a imeli niso sedaj drugega posla, nego da so — čakali.

V svoji sobi je dovrševala gospa dvornega svetnika svojo toaleta. Na mehkem, nizkem fotelju je sedela Rošerica že napravljena; sledila je z očmi vsakemu gibljaju svoje svakinje.

Z drobnimi, kratkimi prstiči si je le-ta pripenjala še tu in tam kaj po svoji črnorumeni obleki, sedaj tu, sedaj tam uravnavala kodrček ter si navezavala na vrat niz biserov.

Zdajci je Rošerica globoko zdihnila.

»Nikar ne zdihuj, ljuba moja; saj te nisem hotela žaliti,« je dejala svetnikovka ter je obrnila od zrcala proti Rošerici polovico svojega debeluhastega obraza.

»Hotela sem te opozoriti na nedostatke tvoje hčere. Seveda je samota največ vzrok njene prenapete pobožnosti in pa — oprosti — njene nedostatne omike.«

»Prosim te.«

»Ne, nikar ne govori — povem ti odkrito, da bi morala biti Dana v svojih razmerah izobrazena povsem drugače in boljše. Saj si slišala kakor jaz — ko se je oni teden govorilo v krogu o tem in onem, ni vedela ona o nobeni stvari ničesar. Ni imela pojma o najbolj

znanih svetovnih pisateljih, niti o slikarstvu, niti o klasični glasbi, dočim so vsa druga dekleta njenih let govorila — kakor si videla — o vsem tem tako lahko kakor o svojih oblekah in klobukih.«

»Draga moja, ne očitaj mi, ker tu ni kriv nihče! Dana ni imela nikdar veselja do učenja in do knjig; zato pa je tem pridnejša in pripravnejša za vsako delo. Sama reci, ali sva vedeli medve kaj o vsem tem, kar mi tu govoriš, pa sva se vendar omožili.«

»Prav — toda svet napreduje vedno bolj, zato se tudi od ženstva zahteva dandanes več nego nekdanj.«

»Pomisli tudi, ljuba moja, da je Danina želja, da ostane vedno le na deželi in da sva prišli k vam le na mnogo tvoje prigovarjanje, in Bog ve, kako dolgo naju zopet ne bo več v take kroge.«

»Pa če bi morala Dana, ko se omoži, ostaviti deželo ter priti z možem, recimo sem-le?«

»Ah, ne bo prilike, veruj mi.«

»Kdo ve? — Dekle je lepo in bogato; možem iz naših krogov je pa treba denarja, dasi so v visokih službah.« —

»Dana noče celo nič slišati o možitvi od zadnje —«

»Uh, kakofa si ti provincijalka!« je vzkliknila svetnikovka pri ljubljeni svojo frazo slovenski, potem pa dostavila nemški: »Ali veruješ v take otročarije?« . . .

Lahno potrkavši, je vstopila Dana v novi, beli krepovi obleki, pošiti s finimi, svetlo-modrimi trakovi; krog pasu je imela za dlan širok istobarven trak, ki je bil zadaj zvezan v umetno, široko petljo, a njegova konca sta se spuščala dol po obleki prav do roba širokega krila. V temnih lasih je imela šopek svežih potočnic.

»No, glej, glej, kako je mična naša provincijalka,« je dejala Langmanica, smehljuje se; potem pa dodala, kakor bi nadaljevala prejšnji pogovor:

»Draga Adela, pojdi, če že hočeš, toda njo mi le pusti; ona se mora priučiti takemu življenju. Nekoliko se je že — kaj ne da, mala?«

»Še vedno mi je težko in nerodno, tetka, in tudi upanja nimam, da bi se vdala tako kmalu; jaz sem tako grozno nerodna in tako silno v zadregi —«

»O moja refna, mala provincijalka!« je rekla svetnikovka zopet slovenski; vstala je, stopila k Dani, ji privzdignila glavo ter jo vprašala:

»Ali ti kaj močno bije srce, ker pride nocoj tudi tisti tvoj Nmec, ki te gleda tako čudno?«

»Ne maram ga!« je dejala Dana, ko so stopale vse tri po mehkih, debelih preprogah v salon . . .

Dva dni pred tem večerom je bil prinesel sluga gospem, ki so še sedele po zajutru dolgo v obednici ter se pogovarjale, posetnico ter dejal, da je dotični gospod vprašal po gospe Rošerjevi. Bil je to Nemeč, ki je bil res prišel na Dunaj ter zvest svoji obljubi res posetil Rošerico in Dano.

Sicer se je Nemeč vrlo zavedal, da pač ni tako intimen znanec, da bi ju moral ali smel posetiti, toda njegov hladni, računajoči razum je prevladal tudi to pot ter mu velel: zakaj ne? Na tujem je človek vesel, če sreča znanca-rojaka in čeprav ni ta znanec-rojak Bog ve kako intimen.

Rošerica ga je sprejela prijazno, Dana pa hladno. Ko ga je zagledala, se je takoj spomnila onega njegovega pogovora z Olgo.

Toda to ga ni skrbelo; izkušal je, da se tem bolj prikupi gospe, in konec poseta je dobil zadoščanje, da ga je vprašala Langmanica, kako dolgo ostane še na Dunaju.

Ko ji je dejal, da ostane še nekaj dni, ga je povabila na sijajno soarejo — in to je smatral Nemeč za posebno odlikovanje in dobro znamenje.

Večer je bil jako živahen. Gostje so se razdelili na več skupin, kakor je nanesel slučaj, ali kakor je kazalo komu bolje.

Dvornega svetnika, velikega diplomata Langmana so obstopili in se mu laskali vsi oni, ki so se nadejali od njega kakršnesibodi pomoči v svoji karieri; vsakdo je upal, da ostane naposled vendar vsaj za trenotek z njim sam, ter da mu pri ti priliki namigne o svoji želji.

Njegova žena je prišla Dano, rdečo kakor makov cvet, za roko, ji pošepetala na uho: »Du kleine Landpomeranze!« ter jo peljala do divana, kjer je sedelo več deklet in se zabavalo z mladimi gospodi, večinoma poročniki in mladimi uradniki.

Postala je tam nekoliko z njo, da jo je vvedla v pogovor, potem pa odšla. Ustavljala se ni nikjer dolgo, a bila je povsod; sedaj se je tu šalila z mladim svetom, sedaj tam v krogu politikov zinila kako besedo o politiki, potem je stopila v kolo, kjer so se dame razgovarjale o najnovjši modi ter dodala svojo sodbo; a če je vstopil nov gost, ga je takoj videla, sprejela najljubeznivejše ter ga hitro vvedla v krog, kjer se je čutil najbolj domačega.

Dani je bilo kmalu neprijetno v krogu mladega, šalečega se sveta. Govoriti ni znala kakor drugi: lehkotno, živo, duhovito, četudi

brezmiselno; zato je v prvem ugodnem trenutku zbežala k svoji materi, ki je bila v krogu starejših dam.

Kar se ji zopet približa svetnikovka ob roki mladega gospoda.

»Evo ti, Dana, to je naš strafnik, tudi Slofenc — g. Rodič,« je dejala slovenski, a potem nemški: »to pa je moja nečakinja.«

»Prepuščam jo vam, gospod doktor,« je nadaljevala nemški — »nji je vsa naša družba nekam neprijetna, ker je še ni vajena.«

Rodič in Dana sta se poklonila drug drugemu, potem pa je rekla Dana slovenski:

»Poznala sem vas po imenu, gospod doktor!«

»Jaz vas tudi, ako se ne motim — ali niste tam v bližini mesta M . . . ?«

»Da, od tam. Pravili so, da pridete tudi vi k nam za zdravnika — ali ne?«

»Morebiti, gotovo še ni.«

Dana, ki je doma s svojimi stariši, bratom in prijateljicami govorila največ in najraje le nemški ter celo trdila, da slovenščine ne zna dobro, je bila nocoj sredi tuje družčine vesela, da je mogla z Rodičem govoriti slovenski.

Rošerica se jima je pridružila, in kmalu so bili vsi trije v živahnem slovenskem pogovoru.

Ujemali so se v ljubezni do istega kraja; zato so govorili o njem, o ljudeh in o vsem, kar se je tikalo njega, prav oduševljeno.

»Vaša mamica je prišla sama k nam, gospod doktor, ker je mislila, da bi utegnil imeti moj mož pri vašem imenovanju kaj vpliva,« je povedala Rošerica.

Rodič je lahko zardel, se začudil, nasmehnil ter dejal:

»Čudna ženska! Dan na dan dobivam list za listom; kliče me, vabi in prosi, naj vendar prosim za tisto zdravniško službo.«

»Ubožica!« je dejala Rošerica sočutno.

»Ali vam bode žal ostaviti Dunaj?« je vprašala Dana.

»Da, gotovo žal.«

»Radi družbe?« je vprašala naivno-radovedno Dana, toda Rošerica jo je pogledala pomenljivo karajoče, da je zardela še močneje.

Rodič, ki je vse zapazil, je dejal mirno z lahkim nasmehom:

»Ne radi družbe, radi svoje stroke, gospica! Na deželi ne bom imel prilike, da bi nadaljeval svoje študije in se spopolnjeval.«

»A tako?« je rekla Dana, dasi ga pravzaprav niti umela ni.

V tem je pristopila svetnikovka z Nemcem ter rekla:

»Zdaj je prišel nekdo k meni ter tožil, da se nocej v mojem salonu mnogo govori po ruski.«

»Po ruski?« je vprašala Rošerica.

»No da; jaz sem rekla, naj se nikar ne boji, ker je to le slovenska, ne ruska govorica; a zdaj sem vam pripeljala še enega vaših. — Poznate se vsi, kaj ne da? Pazite samo, da mi ne govorite slovenski preglasno, kajti tam je dopisovatelj našega »Tagblatta«, pa bi se lahko zgodilo, da bi jutri čitali: »V Langmanovem salonu je bila sinoči silna slovanska zarota.«

Rekla je vse to na pol šaljivo, na pol resno, jim zažugala s kazavcem ter naglo odšla.

Nemec je pozdravil vse tri ter potem uprl v Dano tako dolg pogled, da jo je spravil v silno zadrego.

»Nesramnež!« si je mislila v svojem srcu Dana, se obrnila k Rodiču ter ga vprašala:

»In vi, gospod doktor, kdaj pridete k nam, to je: doli v naš kraj, ako vas bodo imenovali?«

»Ako me bodo res, pridem spomladi.«

»Ah, to bo imenitno,« je dostavil Nemec.

»Do danes vas nisem še videla tu-le pri teti,« je dejala Dana Rodiču.

»Zadrževali so me opravki in mnoge sitnosti, da me res dolgo ni bilo tu.«

»Aha!« — se je vmešal Nemec v pogovor — danes je prišel, ker sem mu včeraj povedal, da je tu nečakinja gospe svetnikove.« —

»O gospodični Rošerjevi mi je pravila gospa Langmanova mnogo prej nego ti — ko gospice še ni bilo tukaj; a dasi sem res želel spoznati svojo bližnjo rojakinjo, vendar nikakor nisem utegnil priti.«

»No, no, ti, ki si se vedno bal in ogibal znanja z lepim spolom, si že res vrlo napredoval. A vi, gospica, si te besede lahko zapišete v beležnico, kajti zastavim svojo moško besedo, da tako ni še govoril o nobeni ženski.«

»Zato pa veste, gospod doktor, da znam ceniti vaše redke besede in redko vašo lastnost,« je rekla Dana.

»Opreznosti je treba,« si je mislil Nemec, potem pa se navidezno začudil, kakor da je šele sedaj slišal godbo iz plesnega salona, se poklonil Dani ter jo prosil, da bi smel z njo plesati.

Poklonil se je Rošerici, namignil Rodiču ter odšel z Dano v plesno dvorano.

»A vi ne plešete, gospod doktor?« je vprašala Rošerica Rodiča.

»Nel« je odgovoril zdravnik. —

Rošerica se je pridružila skrbnim materam, ki so gledale svoje hčerke v lahnem plesu; zdravnik je pa postal malu tu, malo tam ter kmalu potem odšel.

Ob eni popolnoči je prišla Dana v svojo sobo, pokleknila, kakršna je bila — v plesni toaleti — pred razpelo ter dolgo kleče molila.

Toda sredi molitve so ji uhajale misli na današnji večer, in jezila se je, da ji danes molitev ne gre prav iz srca.

Potem se je naglo razpravila, naglo legla ter takoj ugasila luč in se silila, da bi zaspala. Toda spanca le ni hotelo biti. Nebroj misli se ji je podilo po glavi, in srce ji je bilo močno.

Izkušala je moliti, šteti, da bi v tem zaspala, a kar tudi to ni nič pomagalo, je jezno vrgla raz sebe pretoplo odejo, prižgala luč, oblekla gorko haljo, obšito s finim astrahanom, obula baržunaste cipele ter sedla k pisalni mizi; in vse, kar ji je vrelo v možganih, je vrgla na papir ter napisala Olgi sledeče pismo:

»Ljuba Olga!

Pišem Ti ob dveh po noči, ker ne morem spati, in spati ne morem gotovo radi tistega bedastega Nemca, ki me je mučil nocoj skoro ves večer. Kaj mi hoče? Zakaj naju je posetil? Antipatija zoprna! Bog mi odpusti!

In ako bi tudi ne bil njegov prijatelj (nocoj mi je sicer pravil, da prijatelj onega ni nikdar bil, ker se nista mogla baje nikoli umeti), ali akotudi ne bi bil z njim prav nič znan, bi mi bil vendar prav tako zoprna, kakor mi je.

Vem, da si bodeš mislila, da je ta antipatija v nasprotju z mojo vero in mojo pobožnostjo, ali jaz si ne morem pomagati, niti se premagati.

In morda bi se bila drugače nocoj v prvič dobro zabavala.

Prišel je namreč doktor Rodič, veš, tisti, ki je prosil k nam za okrajnega zdravnika — à propós, saj je tvoj znanec. No, on je domači zdravnik moje tete, in meni je takoj ugajal, dasi sem govorila z njim le nekaj navadnih fraz. Popolnoma drugače se vede, nego ti nacifrani mladi ljudje, ki zahajajo sem k teti.

Veš, kako je prišel k teti? Nekega dne sta se teta in stric peljala na izprehod v bližnjo okolico. Prišedši iz mesta, je kočijaž konja nekoliko pognal, a ta sta začela dirjati in dirjati; v tem hipu je hotel otrok čez cesto, in mahoma je bil pod konjema. Voz je bil

odprt; misli si: Teta je videla nevarnost, a ni mogla niti zavpiti od samega strahu; potem je videla preplašeno mater, ki je planila iz hiše z izbočenimi očmi, — čula je neki krik, a potem — ni videla in slišala dolgo nič.

Zvrnila se je v kočiji nazaj ter se onesvestila. Stric je poslal iskat najbližjega zdravnika, najbližji je pa bil slučajno Rodič. Teta je prav zadovoljna z njim ter noče nič čuti o njegovem odhodu.

Kako sem bila radovedna nanj, ko mi je teta pravila o njem, ali kakor nalašč ga ni bilo, ker sem ga želela. Mislila sem, da ga spoznam šele doma, toda nocoj je vendarle prišel.

Ti si tudi rekla, kaj ne, da Ti je bil simpatičen takoj, ko so Ti ga predstavili. — Toda kaj čenčam nocoj o možeh, saj sem sklenila za trdno, da nočem, da bi me še kateri zanimal. Občevati moram z njimi, ker ni drugače ali — hočem, da grem mimo njih kakor mimo kipov?

Moja teta je dobra, samo velikomestna dama je, jaz pa »refna provincijalka«, kakor mi vedno pravi. Strogo pazi na ugled svoje hiše, in sreča ji sije raz obraz, ko hvalijo njo ali strica.

Povem Ti odkrito, da komaj čakam ure, ko pridem zopet domov; tu se ne čutim domače, toda teta naju ne pusti, posebno mene ne, češ, da se moram naučiti, kako se živi med velikim svetom, toda rečem Ti, da sem vsaki dan bolj nerodna in bolj — nezadovoljna.

Veš, če pride Rodič k nam, bode on edini naš moški gost. Nemec mi je dal sicer sladko nado, da pripelje k nam v počitkih svojega brata, bogoslovskega profesorja na tukajšnjem semenišču, ki pride baje k njemu na počitnice. Jaz si kar ne morem misliti brata tega ciničnega Nemca kot duhovnika. Gorje mu, ako ni drugačen, nego je ta njegov sebični, špekulativni brat. Kaj sem hotela? Morala sem lagati ter reči, da nas bode jako veselilo.

Zakaj ne more, ne sme človek govoriti tako, kakor misli? Zakaj mu nisem mogla reči: Ni treba, da pridete; odveč mi je že en Nemec, kaj pa šele dva!

Toda ne; laskati se moraš. — Oh, bedasti svet!

Zdenka mi je pisala, da jo vabiš k sebi v Trst; daj, daj, saj je revica tako potrebna razvedrila; nanjo so tudi prišle vse nesreče obenem.

Oh, Ti si ne moreš niti misliti, kako zna ta Nemec računati. Izprehajaje se po dvorani, se Ti hipoma ustavi, vzdigne glavo, pogleda v strop, in pri tem mu štrli njegov »vnebovpijoči nos«, kakor si ga Ti imenovala, in njegove široke nozdrvi so tedaj obrnjene

navpik proti stropu. Mahoma Ti izračuni, koliko oseb bi lahko stalo v dvorani, koliko nese taka-le hiša hišnemu gospodarju, koliko bi stalo, če bi bila tako in ne tako zgrajena — ah, povem Ti, da ga je imenitno poslušati . . .

Rodič je obetal, da pride še k nama, predno odpotujeva, in tedaj, upam, da se pogovorim kaj več z njim. Nemca ne bo več, hvala Bogu, ker mora odriniti.

Rodič ni nikdar vesel, morda je pa »ranjen«.

Glej, kakšni so prijatelji!

Nemec mi je po ovinkih pravil mnogo nelepkih reči o P. . . . u ter mi dejal, da sem baš za časa izpregledala, kakov propad je bil pred menoj. Laskal in dvoril mi je pa nocoj tako, da moram res misliti, da bi me rad ujel — toda saj veš, da gre celo neumna žival le enkrat na led.

Zdaj sem sama zgolj kamen, led. Toda povej mi Ti: Je-li to bila ljubezen do P. . . . a, ki je tako kmalu izginila brez najmanjšega sledu, brez najmanjše rane na mojem srcu? Kakšna je neki ljubezen? Gotova sem bila, da je moje čuvstvo bilo pravo . . . Veš, kaj mi je rekel Nemec? — »Ko bi ga bili ljubili s srcem, ga ne bi bili mogli pozabiti tako hitro — vi ste ga ljubili le bolj z razumom«. — Veruješ? — Papa je nevoljen radi ljudi, ki bodo govorili, kakor je navada; meni pa ni nič do ljudi . . . Ali tu notri, tu notri je prazno — ne — notri je nekaj, kar me vedno grize, naj še tako letam od zabave do zabave, naj tudi plavam v razkošju in sijaju. — In v molitvi? Moj Bog, tako malo mislim sedaj na molitev! V molitvi samo, upam, da najdem utehe, toda vselej je ni. Se-li spominjaš, kolikokrat sem Te vprašala, kaj more vendar biti tisto, kar Ti ne da, da bi mirno živela in uživala?

Ti si srečna — Ti praviš, da Te ne muči nič drugega nego strah, da ne bo vedno tako — strah pred kako nezgodo.

Rada bi vedela, ali imajo vsi ljudje v sebi kakega takega črva . . .

Sedaj, ko sem dala malo duška svojim mislim in čuvstvom, upam, da zaspim — tu vstajamo šele ob desetih, več! Potem pa zopet oni dirindaj kakor prejšnji dan.

Bog Te živi!

Dana.«

IX.

Ko se je bil po očetovi smrti Rodič vrnil zopet na Dunaj, je redno pohajal vse znanstvene zdravniške poskuse, se vnovič vglobil v študije ter verno zasledoval tudi medicinsko strokovno slovstvo.

Ko je prišel neko jutro pred vrata svoje bolnice, je stala tam kočija, iz katere je bila stopila preprosta žena. Obrnjena je bila v voz in prigovarjala je nekemu prav milo. Naprosila je še kočijaža, in oba sta privedla iz voza mlado, komaj osemnajstletno dekle, ki ni moglo ni stati, ni hoditi.

Žena — menda mati njena — in izvožček sta jo pridržavala pod pazduho, in tako je stopicala v bolnično vežo.

Rodič se zato ni zmenil — saj je videl vsaki dan po več takih prizorov — ter je šel na svoj oddelek.

Ko je proti večeru zopet prišel v bolnico, so ga kolegi pozvali v drugo sobo, kjer je ležalo ono dekle, ki se je bilo došlo davi zdraviti.

Pri postelji je stala ona preprosta žena — njena mati, ki jo je bila zjutraj semkaj spremila. S široko odprtimi očmi je gledala zdravnike nezaupno ter jim skoraj zabranjevala pot do hčere.

Prejšnja dva kolega sta se umaknila Rodiču, ki je takoj pregledal bolno dekle, uvidel nevarnost ter rekel materi:

»Operacija je neizogibna, dasi jako nevarna; brez operacije pa gotovo umre.

Žena je hotela nekaj ugovarjati, toda Rodič je dejal kratko:

»No, če nočete, je to vaša stvar. — Toda po operaciji morda dekle še ozdravi, drugače pa ni nobene nade. —

Drugo jutro okoli desete ure je hotel Rodič baš oditi iz operacijske sobe, ko mu pride deklinčina mati naglo naproti.

Na njen vprašujoči pogled je Rodič odgovoril:

»Dekle je bilo prešibko, preslabo, zato ni — moglo — umrla nam je —«

»O razbojniki razbojniški!« je kričala mati. »Poskušate in se igrate z ubogimi ljudmi in, če se vam pri nas posreči in rešite z operacijo ubogega človeka, potem šele isto poskušate pri bogatinih za drag denar. Razbojniki — rabite živali za take poskuse, a ne ubogih ljudi!« —

Rodič je obstal kakor okamenel. Lahko bi bil ženo pognal ali ukazal, naj jo zapode, toda ne da bi bil to storil — stal je pred vrati, kakor bi bil k tlom pribit. Žena pa je vpila čim dalje bolj:

»Ah, zakaj nisem poslušala ljudi, ki so mi svetovali, naj je ne peljem, naj je ne pustim v bolnico, ker so ondi sami krvniki, ki mi jo gotovo umore — res, krvniki ste, ostudni krvniki, ki se igrate in poskuse delate z življenjem ubogih ljudi!«

Ko je Rodič videl, da se je bilo okoli njiju nabralo precej osebja, je velel slugam trdo:

»Odpeljite to žensko, ki v svoji razburjenosti ne ve, kaj govori!«

Po teh besedah je odšel s trdimi, počasnimi koraki, ženska pa je še vedno za njim vpila:

»Vem, vem, kaj govorim — in proklinjam vas in vso vašo zdravniško druhal, pa me tudi zaprite, če me hočete!« —

Rodiču se do današnjega dne niti sanjalo ni nikoli, da bi mu mogel kdo tako nesmiselno očitati, da dela z ubogimi ljudmi eksperimente.

Besede besneče žene so mu zvenele po ušesih še dolgo potem, ko je ostavil bolnico, in po ulicah idoč, se je parkrat ozrl, ker se mu je zdelo, da ga nekdo zmerja.

Sam s seboj pa je govoril: »Torej taki predsodki so še vedno med ljudmi, da so ji odsvetovali, naj ne da dekleta v bolnico, ker so tam krvniki. Torej tako misli ljudstvo, tako sodi — grozno!«

Prišedši v svojo sobo, se je zdravnik, ki je bil sicer na videz tako trd, resen mož, zvrnil izmučen na divan ter si z boleznim glasom ponavljal vedno in vedno: »Jaz krvnik — jaz razbojnik. — Proč, proč, proč od tod! . . .«

Še tisti dan je vložil prošnjo za okrajnega zdravnika.

* * *

Ko je tisti večer prišel doktor Rodič od večerje v svojo sobo, je sedel na mali divan v kotu, si naslonil komolec ob blazino ter si podprl glavo s trdo stisnjeno pestjo. Dolgo je sedel tako ter gledal mračno predse.

Vstal je potem naglo, segel na predalnik po lično škatlico, si vzel iz nje svaljčico ter si jo prižgal. Sicer Rodič ni bil hud kadivec, a sedaj, ko je bil slabe volje, si je zažigal cigaretko za cigaretko, da je bila mala sobica skoro vsa v dimu. Perič se je izprehajal naglo po sobi gori in doli.

Ko je sedel zopet k mizi, je zagledal pisma in dopisnice, ki so mu bile došle tisti dan, in katerih še ni bil prečital. Med drugimi je bilo tudi materino pismo, katero je že od daleč spoznal po okornih, otroških, velikih črkah.

Vedel je že naprej, kaj je v pismu; saj se je ponavljalo vedno eno in isto: moledovanje, naj bi vendar prišel domov.

Odprl je je ter prečital; ko je je del iz rok, je dejal poluglasno:

»No, kako dolgo bode z menoj zadovoljna?«

Pismo je bilo kakor vselej jako sentimentalno. Razlagala mu je, kako je sama, da utegne umreti vsaki čas, a sina ne bode blizu,

da bi ji zatisnil oči. In on bi lahko prišel, on, saj dobi službo v v mestu ali okolici, kadar jo le hoče.

Ona ne gre — ne gre nikakor za njim, ker hoče umreti doma, počivati ondu, kjer leže njeni stariši, njen mož in njen otrok. In umrla bi gotovo, ko bi šla na Dunaj — si je domišljevala starka. Prvič kako bi prepotovala toliko ur ona, ki se še na vozu ne more voziti dolgo — in s kom bi se mogla zmeniti na nemškem Dunaju, ko ne zna ni besedice nemške? Sin je pa ves dan po opravih. — Ah, pride naj, pride vendar domov in naj ostane vsaj, dokler njo pokopljejo, potem pa naj gre v božjem imenu, kamor se mu zljubi...

Potem ko je Hinko prečital materino pismo, je pregledal še drugo, tretje pisanje, potem pa tudi prelistal časnike, ki so bil večinoma strokovnjaški.

Vstal je in otožno-ironski nasmeh mu je zaigral krog ustnic.

»Pojdimo torej na deželo! Deloval bodem à la Tolstoj na polju človekoljubja za kmeta in delavca; saj pravi oni veliki Rus, da delovanje na korist svojemu bližnjiku je vir največje zadovoljnosti, ki se močno približuje sreči. Pa ne! tudi na kmetih ne bodem mogel uspevati v svoji stroki; saj je znano, da se ljudstvo na deželi boji zdravnika kakor vraga. Ali je tudi naše, moje ljudstvo tako? Ne vem, ker poznam žalibog svoj narod malo ali celo nič — sramota res, velika sramota!«

»No, če ga še ne poznam, pa je spoznam,« je dejal, prižgal svečo, ugasil svetilko ter odšel v spalnico.

Razne misli so se mu podile po glavi, druga je podila drugo... Kazalo se mu je njegovo truda in učenja polno življenje v različnih barvah... videl se je v ozki sobi petega nadstropja, videl se gladnega... videl vse trde gosposke glavice, katere je moral poučevati... videl se v boljši sobi, pri tečnih jedeh... Sredi teh vizij pa se mu je prikazala lepa, mlada, tiha, skromna devojka, katero je ljubil bolj, nego vse na svetu... eno, dve, cela tri leta jo je ljubil, in ona tudi ni bila hladnokrvna za njegovo ljubezen. Toda on je bil boječ in v družbi ženskih celo neokreten. Kolikokrat si je dejal: danes ji povem! moram ji in hočem ji povedati, da jo ljubim, da bo moja žena, ko dovršim študije. A povedal ji vendar ni nikoli! Včasi je zagovarjal sam sebe, češ: Saj me bo čakala, saj je že dve leti, odkar ve, kako se zanimam zanjo...

Prešlo je bilo skoro tudi tretje leto. — Tedaj si je dejal često:

»Ko dobim doktorsko diplomu, tedaj se ne bom bal več, in ona me bode morala še bolj ceniti, ker sem ravnal tako moško in je nisem

zasnubil kot nezrel mladenič, katerega bodočnost je še negotova, ampak kot doktor, doktor!«

Ko je pa po velikonočnih počitnicah prišel zopet na Dunaj, je bila že zaročena in njega ni niti pogledala; zdelo se mu je, da se jezi, srdi nanj, in da ga zato prezira, zaničuje . . .

Sedaj je že dolgo, kar je poročena. — Eh, njena mati je bila vedno praktična žena, jako praktična! . . . »Pač sem bil tepec, da sem se bal onega tihega, ljubkega, milega dekleta, a bal sem se je pa vendar; kadarkoli sem ji hotel povedati, da jo ljubim, mi je vselej zastala beseda . . .«

In zopet se je jezil sam nase, se udaril po čelu ter si dejal: »Tepec, tepec, prav se ti godi, zdaj bodi pa sam! — Sam? Uh, na svoj doktorat jih dobim lahko deset na vsaki prst . . . toda nje nikoli, nikoli več!« . . .

X.

Po dolgih, mrzlih, neprijaznih hodnikih nekega dunajskega dijaškega semenišča so gromko odmevali hitri koraki v veliko obednico hitečih dijakov. Mlajši so skakljali in tekli, starejši so pa že hodili bolj moško, umerjeno.

Ko so bili že vsi posedli po svojih prostorih okrog dolge, pogrnjene mize in je bil prefekt že odmolil z njimi obično molitev, je stopil na prag obednice mlad, visok, slok duhovnik. Lice mu je bilo blede, ki se je videlo še bledejšje radi ogljeno-črnih las, preprosto nazaj počesanih. Z mehкими rjavimi očmi je hotel kazati srd, toda pogled ni hotel izgubiti svoje navadne milobe; bil je mil, dober, otožen kakor sploh izraz vsega njegovega lica.

Postal je na pragu, pogledal vse dijake na okolo, potem pa dejal mirno, pa krepko:

»Beg, pridi po obedu v mojo sobo!« Rekši je zopet odšel z lahkimi, a odločnimi koraki.

Med dijaki je pa nastalo šepetanje; vsi so se ozrli v Bega, ki je zardel do las, in kateremu je obtičala od samega strahu jed v grlu.

Med jedjo so se dijaki navzlic prefektovemu opominjanju šalili z Begom ter mu pretili:

»Aha, Beg, aha, lepa te čaka — Nmec se ne šali!«

Ko so se po jedi zopet prekrizali, je rekel prefekt:

»Beg, sedaj pa pojdi, profesor Nmec te že gotovo čaka.«

Toda čez par minut je že priteknel Beg do svojih tovarišev ter dejal:

»Ne morem sedaj k profesorju, ker ima pri sebi nekega gospoda, gosta menda.« —

In dijak je bil srččen, da je le ukor odložen — do jutri je še dolgo — da ga le sedaj, da ga le danes ne prime radi onih nesrečnih zaljubljenih poezij!

Profesorja Nemca je pa baš tedaj posetil njegov brat, poštni oficijal.

Oče obeh Nemcev je bil uradnik. Poročil se je pozno, skoro že starec, s hčerjo svojega kolege, ki je bila mnogo mlajša od njega.

Prvi njiju otrok je bil slaboten deček. Cele noči je prebedela uboga mati ob njegovi postelji, ker je bil vedno bolan, šibek, slab, in mati sama ni upala, da ji ta otrok ostane živ; a živel je pa vendar, dasi je bil vedno tako slab, bled, tih in miren.

Ob nedeljah ga je mati vodila k maši; kadar pa je prišel iz cerkve domov, je pogrinjal stol, poklekoval, govoril nerazumne besede, nepopolno izražujoče cerkvene obrede, ter v vsem posnemal mašnika pred oltarjem. Oče mu je rekel navadno le kaplan, in to ime se ga je prijelo.

Ko so ga vpraševali: — »Kaj boš, ko boš velik?« — je odgovarjal: »pod palan«.

Ob tretjem letu sta dobila Nemčeva zakonska družega sina, ki je bil pravo nasprotje prvega; čvrst in zdrav, nagajiv, razposajen, je kmalu nadlegoval in strahoval vse druge otroke razen svojega brata.

Divji, neukrotni Ivo je bil proti svojemu bratu sama ljubeznivost in dobrotu in vedno ga je branil, ako mu je hotel storiti kdo kaj žalega.

In tudi tihi Vladko, katerega je priroda obdarovala vsaj navidezno z največjo hladnokrvnostjo, je nežno, a krepko ljubil mlajšega brata, ki pa je bil videti starejši, ker je bil bolj krepak — in ta bratovska ljubezen je med njima vedno vztrajala tudi potem, ko sta odrasla in si postala po mišljenju in po vedenju povsem tuja.

Ivo Nemec, oni računajoči, ciniški človek, ki ni ljubil nesebično nobene stvari na svetu, je ljubil nesebično — da, skoro idealno svojega brata, in le-ta ga je smel trdo opominjati in strogo karati, dasi vsi ti ukori niso nič izdali.

Vladko je vedel marsikaj nelepega iz življenja svojega brata, zgražal se je nad tem ter se med mašo čestokrat spominjal svojega brata . . .

Sedela sta v Vladkovi sobi drug poleg drugega na divanu pri mizici, na kateri je stala na podstavku steklenica rumenega vina in dve čaši.

»Prišel sem res največ radi tebe sem; bil sem namreč v skrbeh, da nisi še popolnoma okreval, dasi si mi to zatrjeval v svojih listih. S to potjo pa sem še opravil nekaj službenega in — kot dulce cum utili — sem prišel pogledat neko punco, za katero se zanimam.«

»Dunajčanko!« je vprašal profesor.

»Ne, tam od nas je doma; sedaj je tu samo na posetu pri svoji teti z materjo.«

»Jo li ljubiš?«

Ba! — ljubim?! — jaz ne vem, kaj je to. Prikupila se mi je, ker je čedno dekle — in tebi bo prav prijetna svakinja, ker je tako pobožna kakor ti, če ne še bolj.«

»Take, upam, pač ne boš varal —«

»Ne, ne, tega ne — ali legal bi, ko bi rekel, da bi jemal baš njo, ako ne bi bila bogata. Vidiš, proti tebi sem še vedno tako odkritosrčen, kakor tedaj, ko sva bila otroka.«

»Ivo, tvoje početje ni pošteno! Varuj se, da te ne zadene kazen prej ali slej!«

»Zrel in star sem menda zadosti, da ne boš mislil o meni, da naj bi si nakladal na rame ženo, ki ne bi imela ničesar, da bi potem ona, jaz in otroci stradali — da, stradali — ob moji plači. — To je pač vrhunec življenjske filozofije, da živiš ugodno in udobno, obdan z vsem možnim komfortom — a vse to dobiš le — z denarjem. Na ta prvi in najvažnejši faktor bi se morali ozirati najprej vsi zakonski kandidati, potem ne bi bilo toliko revščine na svetu.«

»Ne govori mi tako, Ivo, da me ne razsrdiš! Najdi si v božjem imenu ženo — upam, da bo boljše zate — toda izberi si jo po srcu!« —

»Ne, brate! Jaz sodim in motrim vse — tudi ženske — le z razumom, z računjajočim razumom. No, v počitnicah prideš k meni; če ne bom že poročen, bom pa zaročen, in prepričan sem, da boš zadovoljen z menoj.«

Vladko je molče kimal z glavo, Ivo je pa radostno tlesknil z rokami in dejal veselo:

»Ah, brate, ko bom poročen, kako ti bom, lahko kneževski postregel! Plavali bodeмо v obilnosti — na to srečo pa pijva, brate!«

Mefistofelski izraz v njegovem licu je za hipec izginil, in mesto njega mu je zasijalo vse obličje v neki otroški blaženosti.

In v ti sreči se je zamislil v svoja in bratova otroška leta, in oba sta ob ljubih spominih kmalu pozabila, da sta po mišljenju tako nepopisno različna. Zatópila sta se v minole lepe, brezskrbne dni, polne nedolžne porednosti in neskajjenega veselja, spominjala sta se roditeljev, katerih nista imela več, budila šolske spomine — dokler se nista nad vsem tem veselo nasmejala oba, vstala ter odšla iz semenišča v šumotno dunajsko življenje.

(Dalje prihodnjič.)

Berač Škrbec.

»Glejte, glejte! Škrbec spet je v vasi
 V stari suknji, suknji imenitni,
 V kateri stal je pred cesarjem samim,
 V kateri kdaj je cvenkal z rumenjaki,
 Ktera zdaj mu služi mesto vreče.
 Škrbec, brbec slabo napreduješ!«

Dalje stopa siromak po vasi,
 Ne meneč se za poredno mladež;
 Težko stopa, s trudnimi nogami,
 Trudnim srcem in obrazom bledim.
 Vzdihovaje in pokašljevaje
 Vstavi se na pragu znane hiše:
 »Dragi bratje v Kristusu gospodu!
 Danes vas ne prosim lačen kruha,
 Postelj gorko nudite mi danes,
 Naj zaspim saj zadnjikrat v življenju
 Pri ljudeh na gorkem in na mehkem!« —

»Ha, ha, Škrbec!« čuje se iz veže —
 »Z vinskim škratom sta si preprijazna;
 Hudomušen zlezal ti je v glavo.
 Kjer prespal si vse noči brezskrbno,
 Tam počiješ i nocoj najslaje.« — —

Tri še kočc prosi prenočišča,
 Tri še kočc mu velijo dalje.
 Dalje?! Kam? Črez polje, skozi šumo —
 In nocoj še?! Bože moj — in takšen! — —

Zjutraj gobar iz sosednjo fare
 V vas prinese žalostno novico,
 Da leži tam v gozdu Škrbec — mrtev.

Sigma.

Pred rajem.

Raj govorite, vi ljudje,
 Da več se čuda ne gode?
 Nocoj, nocoj! ah krasna noč,
 Popisati mi ni je moč.
 Pred vrati rajskimi sem stal,
 Med vrati sveti Peter, žal!
 — Če ne takoj bi smuknil v raj,
 Uživat srečo vekomaj —
 In gleda sveti me vratar,
 In reče zvesti mi ključar:
 »Že zopet eden. Čudna noč!
 Kaj pač iz svojih grešnih koč
 Zemljani hodite sem gor
 V duhov nebeških sveti zbor?
 Znaš, ta pogumni tvoj obraz
 Kreposti prave ni izraz.
 In kakor berem ti v očeh,
 Zaljubljen bil si v smrt in greh.
 Le lepše živi kot doslej,
 Pa pridi leto osorej!« —
 »Oj bodi mil mi, bodi blag,
 Ti Peter, svetih duš prvak!
 Saj ne bi te nadlegoval,
 Da nisem v svetem pismu bral

Besed, ki jih je Marko sam,
 Učenec tvoj, zapisal nam.
 Tako približno se glase:
 »Gospod zre samo na srce.«
 In to srce tak' slabo ni,
 Kot pa se, Peter, tebi zdi;
 Sovraži svet, ta grešni svet,
 Ta čudni svet — ta smešni svet,
 Ki zre pohujšanje povsod
 V telesu, duhu in drugod . . .
 Oj Peter, svetih duš prvak,
 Le spusti me čez rajski prag!«
 Nasmeh zamaje mu brado,
 In reče mi svetnik: »Naj bo!
 A predno vrata ti odprem,
 Sprijazni se mi s svetom vsem!« —
 Ozrem se z blaženih višav,
 Zakličem spravi mu pozdrav:
 »Odpuščam ti, krivični svet!«
 — — — — —
 In zdaj sem — oh! —
 Na svetu spet!
 Pa še recite mi, ljudje,
 Da več se čuda ne gode!
 Sigma.

Snežinke.

I.

»Ha, ha, to vem, da za menoj
 Solze preлива vroče;
 Ha, ha, to vem, brez mene ni
 Živeti mu mogoče . . .«

Tako pred tovaršicami
 Srce se tvoje baha;
 Kot meni ti, se tebi jaz
 Poredno smejem: Ha, ha . . .!

II.

Kakor led srce je tvoje,
 Zmrznil bi na njem ti lehko;
 Ali vem, kako pomoči,
 Da bo spet gorko in mehko.

Žarko solnce — nov ljubimec —
 Nanje posijati mora,
 Rastopi ga, da mu v tebi
 Komaj bo dovolj prostora.

III.

<p>Tam na kraju gozda mirno Sanjata drevesi, glej! Ki nad nama združevali Senco sta košatih vej.</p>	<p>Smreka je še zdaj zelena, Kakor bila je tačas; Samo lipa, samo lipa Izgubila svoj je kras . . .</p>
--	---

Tudi najini dve srci
 Nista združeni kot prej.
 Kdo, nestanovitna lipa,
 Pa med nama je? Povej!

IV.

<p>To srce je moje čudno, Kot otrok za vse dovetno, Kteri, kadar trga zvončke, Pomlad hvali ti prijetno.</p>	<p>Kadar zaduhti poletje, S srcem vsem se ga oklene, Dražji ni mu sad jesenski, Kakor zime mraz ledene.</p>
--	--

Ti si mi pomlad, poletje,
 Ti si mi jesen in zima.
 Ni li to srce otročje,
 Da te vselej rado ima?

V.

<p>Res je lep tvoj novi ljubček, Izobražen je visoko; Ko te sreča, se odkrije In prikloni se globoko.</p>	<p>In potem se roko v roci Vodita naprej po cesti; Ti seve mu o ljubezni, On ti poje o nevesti . . .</p>
---	---

Oj ta sreča! Oj te nade!
 Kaj če varale bi vaju?
 Škoda, da smo v mrzli zimi,
 Da v cvetočem nismo maju! . . .

VI.

<p>Le odplovi, kamor želja Silna ti veleva! — Radostne k slovesu pesmi Duša ti prepeva.</p>	<p>Res sijala včasih sreča V najini je družbi, Vendar z mirnim srcem tvoji Odpovem se službi!</p>
---	--

Sam gospod bom v svojem srcu! —
 Le odplovi, kamor
 Želja ti veleva silna,
 Le odplovi, Amor!

Sigma.

Kotanjska elita.

Spisal Premec.

(Dalje.)

V.

ribližal se je predpust. Kotanjci so letali od veselice do veselice; čitalnica je prirejala plesne venčke skoro vsako soboto zvečer, a semtertja so napravljali večere z godbo in plesom tudi posamezni gostilničarji na svojo roko. Tako se niso mogli nikdar oddahniti nekateri strastni plesavci in so bili upreženi večer za večerom.

Med to vrvenje je posegel tudi profesor Julij Traven, kateri je za neko sredo večer povabil vse čitalniške odbornike in še nekatere odličnejše ude čitalniške k sebi v vilo, da se poslovijo od »samskega svojega stanu«. Prihodnjo soboto se je imela vršiti njegova poroka z Matildo Severjevo. Ker je želela njegova mati, da se vrši ženitovanje popolnoma mirno in samo med domačimi, ni profesor povabil na dan poroke nikogar razen potrebnih dveh prič in nevestinega druga. Zato je pa odškodoval svoje znance tisto sredo prej.

Pod večer so se začeli zbirati v vili povabljeni gostje. Nekateri so prišli peš, drugi so se pripeljali, a nekateri so prifrčali celo na kolesih, ker je bila pot suha in dokaj dobra. Vsi pa so bili videti vzhičeni in veseli, nadejajoč se, da se bode nocoj marsikaj »obralo«.

V pritličju Travnove vile je bila za sprejem pripravljena dolga in visoka soba na desnici. Na sredi je stala podolgovata, z belim prtom pregrnjena miza, a na nji fini, prozorni, zlatopisani krožniki z umetno zavitimi snežnobelimi prtiči. Zraven krožnikov so se svetile na nizkih, steklenih stojalih srebrne žlice, vilice in noži z umetno izrezljanimi ročaji. Na sredi mize pa so se ščeperile v gručah podolgovate in ozke, široke in trebušnate, nizke in ploščnate buteljke z živobojnimi, zeleno, rdeče, zlato, srebrno obrobjenimi etiketami, na katerih so bila pisana sladka imena: »Lacrimae Christi 1848«, »Marsala 1864«, »Cipro«, »Malaga«, »Cesarsko vino 1870«, »Rulandec« i. t. d. i. t. d. —

Ko je gospod Štipko Leščnik zagledal te baterije, je takoj stopil nekoliko za vrata, da ga ne bi vsakdo videl, ter si je napravil nekoliko bolj ohlapno pretesno toaletto.

»Tako! Zdaj bo dobro!« je šepnil sam pri sebi. »Človek ni vsaki dan v taki nepriliki!«

Nato je potegnil telovnik nekoliko niže in sedel na stol, katere je bil začel odkazovati Traven.

Posedali so po vrsti: sodnik Perko, davkar Coklič, kontrolor gospod Štipko, oficijal Skok, učitelja Brus in Raven, župan Svetlič; na drugi strani pa: advokat dr. Klinar, zdravnik dr. Bric, sodni adjunkt Smolič in še trije trgovci iz mesta — torej vsa elita kotanjskih gospodov.

K njim je prisedel na spodnji konec mize Traven . . .

Takoj so začeli nositi na mizo sluge, katere je bil najel Traven nalašč za nocojšnji večer iz prvega mestnega hotela. Zvijali so se med dolgimi vrstami gosto nameščenih povabljenecv kakor jegulje, se priklanjali nalik marijonetam, a pred vsem decentno molčali, kakor markerji v Sacherjevih »chambres séparées«.

Najprej je prišla na vrsto rumena, cinkasta, gostotekoča ragoujuha, za katero so se vrstili podolgovati krožniki z živordečo, v tanke, prozorne zrezke narezano, okusno svinjsko gnjatjo, po kateri se je svetil drobno nastrgan hren nalik novemu snegu. Za gnjatjo so pripule na steklenih, kristalnih, nečkam podobnih, plitvih skledicah rdečepikaste postrvi na gosti zelenjadni polivki. Ko so odšle tudi te že po poti vsega posvetnega, se je prikazal »beef alla mode«, a za njim »belo stegno« s karfiolami. Ko so nadalje polzeli po uglajenih grlih tolsti kopuni s sladko in kisló salato, tedaj so se začele vrstiti razne testenine in pecivo . . .

Vsaki pot pa, ko so se prikazali strežniki z novimi jedili na vratih, si je kontrolor Štipko vnovič priredil toaleta. —

Toda ni se samo jedlo; takoj po juhi so začeli pokati zamaški, in v dolgih čašah se je penila in iskrila rujna kapljica, in kmalu je bilo vse židane volje.

Tedaj je pa vstal sodnik Perko in napil Travnu ter njegovi gospici nevesti. In izpraznili so se kozarci.

Takoj nato je vstal še notar, ki je kot ud »kluba beletristov« napil njega predsedniku. — Traven je bil namreč že dolgo predsednik omenjenega kluba — in zopet so trčili in pili.

Zdravnik dr. Bric, kateri je bil nekje že celo popoldne pil in se ga je bilo vino že dobro prijelo, je tedaj s hripavim svojim glasom zavpil:

»Upamo, da bo v prihodnje gospod profesor vse drugače predaval o francoskem naturalistiškem romanu!«

»Zakaj?« — »Kako to?« — »Oho!« so se začuli glasovi.

Traven pa je sedel kakor na trnju.

»Zato . . . zato, ker . . . gospica nevesta . . . že v kratkem poskrbi, da se mu otresejo oni ideali . . . kakor se otresejo . . . zreli . . . leščniki,« je jecal zdravnik.

Nekateri so takoj zagnali bučen krohot, a drugi treznejši so grdo pogledovali vinjenega zdravnika . . .

Ta neprijetni intermezzo je kaj različno vplival na zbrano gospodo kotanjsko. Nekaterim se je zdelo prav, da jo je bil Traven skupil, in muzali so se, da je bilo videti, kako jim je ugajal ta prihodek, drugi pa so se srdili nad surovostjo zdravnikovo.

Traven pa ni črhnil besedice. Ugriznil se je v ustnice, a čez nekoliko časa je dejal s prisiljenim nasmehom:

»Gospoda, pijmo!«

In zopet so pili . . .

Tedaj pa so nekateri gospodje zamenjali sedeže; pevci so posedli skupaj, in skoro nato so zapeli:

»Lepa naša domovina!«

Šele petje je zopet spravilo v tir prejšnjo zabavo. Vse se je zopet radovalo, in pili in prepevali so še dolgo v noč . . .

Ko so odhajali, so bili skoro vsi nekoliko preglasni, in ako bi bil sprožil zdravnik zdaj prejšnjo svojo puščico, bi se bil jedva kdo našel, ki mu ne bi bil pritrdil . . .

* * *

Ko se je bila poslovila nocojšnji večer nevesta Travnova od svoje matere in se zaprla v svojo sobo, je sedla na nizki fotelj pred toaletno mizico ter naslonila lepo glavo v svojo desnico.

Dolgo je slonela nepremično; samo zdaj pa zdaj si je otrla z batistnim robcem solzo, ki ji je silila iz lepega očesa. Navzlic vsem prepričevalnim dokazom materinim — navzlic vsemu svojemu razmotrovanju in opravičevanju, češ, da ni mogla drugače ravnati v takih razmerah — navzlic vsi lepi bodočnosti, katero ji je slikal Traven, ni mogla udušiti vesti, ki ji je vedno, posebno pa še v tem hipu očitala nezvestobo. — Vse njeno dozdanje življenje se ji je razgrnilo pred dušo, tu veselo, tu žalostno — a vmes ji je sijala kakor svetla zvezda ljubezen do Maksa, ki še zdaj ne ve, da jo je izgubil, ki si zdaj še morda domišljuje in živi v bajnih ljubezenskih sanjah — kaj poreče, kadar zve, da ga je ona zapustila tako brezvestno? Ali se ne bode morda spričo tega celo ugonobil, kakor se

jih je iz enakega vzroka ugonobilo že mnogo? In stemnilo se ji je pred očmi, in stresla se je kakor v mrzlici . . .

»Še je čas! Še nisem Travnova!« si je dejala, a takoj je zopet sklonila glavo, in nova boleost ji je prešinila drhteče telo.

Naglo je vstala, položila predse na mizo duhteč, droben list papirja ter se zamislila.

Sveča na mali mizi je že dogorevala in razširjala le medlo, tresočo se svetlobo po listu, a ona je pisala, pisala; a na drobne vrstice z malimi, skoro neznatnimi črkami ji je zdaj pa zdaj kanila grenka kaplja iz mokrih oči ter zalila semtertja poteze posameznih črk.

Ko je odložila pero, je prijela list ter ga vnovič prebrala; slovel je tako-le:

»Dragi moj Makso!

Roka se mi trese, in srce mi krvavi, ko Ti pišem ta drobni in morda tudi zadnji list. Ti ne veš, koliko trpim, in gotovo tudi nikdar ne zveš, kaj se godi v moji duši v tem trenutku! Ljubim Te, da, ljubim edino le Tebe na celem, na vsem širokem svetu! Ljubim Te, kakor ljubi zemlja svoje solnce — ljubim Te z dušo in telesom — do groba — a pri vsem tem ne morem biti Tvoja! Čudne se Ti bodo zdele moje besede, meni sami se dozdevajo čudne — prav gotovo ne more biti v tem hipu vse v redu v moji glavi — a jaz Te ljubim! Ali, dragec moj, pomisli, smili se mi moja mama, katera živi skoro v revščini, in jaz ji lahko takoj pomagam! Samo zaradi nje sem porabila priliko, katera se mi je nudila — in zdaj sem — ne ustraši se! — nevesta profesorja Travnja, ki je obenem največji bogatec v našem mestu. Na Tvoje blago srce apelujem, da mi oprostiš, da se ne bodeš hudoval na svojo Matildo. Saj je še mnogo deklet na svetu, in Ti jih lahko dobiš, kolikor se Ti jih poljubi! V soboto bode poroka! — Madeži, katere vidiš na ti pisavi, naj Ti svedočijo, da nisem pisala tega lista z lahkim srcem; ti madeži so posušene solze moje! Jaz Ti ohranim na večne čase spomin v srcu svojem — in tudi Tebe na kolenih prosim, da me vendar ne zavržeš in ne obsodiš popolnoma!

Še enkrat prosim — odpusti — in sprejmi tisoč gorečih poljubov od svoje še vedno in vsekdar Te ljubeče

Matilde.«

— Ko je pismo prebrala, ję še dolgo zrla na črke, ki so ji pred očmi plesale. Sama si ni bila v svesti, ali je prav storila, da mu je pisala tako obupno pismo — ali je tudi vse istina, kar je v njem navedla. Pred dušo ji je stopil Traven, ugodnosti na njegovi

strani, in nekaj ji je reklo: »Kar si pisala, je laž! Tvoja ljubezen do Maksa ni taka, sicer bi se bila Travnu odpovedala!«

In že je iztegnila roko, da bi zapalila list nad svečo, da bi pisala kako drugače. Toda v tem hipu so jo preoteli drugi čuti, in zapečatila je drobni list.

Po sobici se je razširil vonj po pečatniku — a kmalu nato je legla Matilda oblečena na svojo posteljo, kjer ni mogla zatisniti očesa še pozno v noč . . .

Drugi dan pa je oddala pismo na pošto, in proti vsakomu se je vedla tako, da nihče ni mogel slutiti sinočnih njenih notranjih bojev . . .

* * *

V soboto potem se je vršila Travnova poroka z Matildo. Med raznimi čestitkami, katere sta prejela nova poročenca, je bila tudi brzojavka z Dunaja, glaseča se na ime Matildino. Slula je:

»Hvala, da si me obvestila. — Najprisrčnejše čestitke!«

Matilda je bila sama, ko je dobila to brzojavko. Prečitala jo je dvakrat, trikrat, a potem je krčevito zmečkala papir med drobnimi prsti ter ga potisnila v žep. Kruto so jo bile zadele kratke besede, in celi dan ji je stiskalo prsi . . .

Šele, ko je s soprogom svojim odpotovala v Švico, ji je nekoliko odleglo, in zazdelo se ji je, da je menda storila prav, ko se je Travnu vdala, ker Makso bi jo bil tako prej ali pozneje zapustil, sodeč po neusmiljenem brzojavnem odgovoru.

»Hvaležen mi bode, ker sem mu prihitela naproti! — Bog ve, koliko časa je že želel, da bi prišlo tako!« . . .

In na potovanju ji je bilo vse tako novo, tako nenavadno, da je pozabila vse neprilike zadnjih dni z Maksom vred ter živela samo trenutku . . .

VI.

Severica je živela še vedno v mestu na starem svojem stanovanju. Toda odkar je odpotovala hči, so ji postajale njene sobe dan za dnevom tesnejše, in nestrpno je pričakovala dneva, ko se povrne mladi par s potovanja. Za gotovo je vedela, da je tedaj hči ne zapusti, in da se bode tudi ona lahko preselila v kratkem k njima. Zato so ji pa že med tem časom zrasle perotnice, da se je začela vsiljevati v najboljše družine, do katerih prej ni imela vstopa. In res — zdaj, ko so se bile razmere toliko izpremenile, so ji bila vrata povsod odprta . . .

Šele čez mesec dni se je vrnil Traven s svojo soprogo in se takoj nastanil zopet v vili.

Tedaj je prihitela prva k njima Severica, burno objela hčerko ter jo poljubljala brez konca in kraja. — Hči je bila sicer matere vesela, toda povabila je ni, naj ostane pri nji. Traven je bil vljuden z njo, a tudi on ni niti črhnil, da bi se preselila k njima.

In Severica je odšla poparjena. Toda takoj je sklenila, da sama ob sebi ne pojde več v vilo, ampak da počaka, dokler je ne pozoveta sama. Da pride kdaj ta trenotek, je za gotovo pričakovala.

Traven je bil srečen. Soproga mu je bila videti vdana v vseh rečeh, in dozdej še ni bila prišla med njima niti besedica navzkriž.

On je nadaljeval prejšnje svoje življenje, posedal v biblioteki, čital, pisal; in ona je sedela večji del zraven njega, ali pa pri materi njegovi, katera je Matildo rada videvala okoli sebe. Zvečer pa sta se vozila skupno na izprehod v mesto, kjer sta se navadno ustavljala v čitalnici, semtertja obiskala Severico, ali pa sta zavila včasih tudi po bližnjih vaseh.

Tako jima je potekalo življenje dan za dnevom v miru, v vedni zadovoljni enoličnosti. In to je Travnu in materi njegovi tako ugajalo, da je bil on v ženo svojo vsaki dan bolj zaljubljen, in da si je že sam sebi čestital, ko je našel v nji toliko kreposti in vdanosti, toliko čuta za idilsko domače življenje.

In v ti svoji zaljubljenosti in zadovoljnosti niti opazil ni, da se je začela soproga dolgočasiti, da je bila večkrat razmišljena, in da mu včasih v svoji raztresenosti ni odgovorila niti na najbolj zaljubljena vprašanja.

Njena nprav ji pač ni pustila, da bi bila za dolgo pokopana v taki samoti pri postarelem možu in pri vedno žalostni materi njegovi. Dasi se je trudila, da bi zadušila v sebi take pojave, se jim vendar ni mogla nadalje ustavljati.

Da bi imela zraven sebe vsaj še mater svojo, pa bi bilo kratkočasnejše! To ji mora mož dovoliti, da pride k nji mati! V vili je zadosti prostora za vse, a pri tolikem bogastvu tudi ni treba krčiti in skopariti, ako se pomnoži družina za eno ali celo več oseb.

Neko dopoldne, ko sta sedela sama s soprogom v vrtni lopi, se skloni Matilda k njemu in dahne rahel poljub na njegovo lice. Nato ga prime za roko pa pravi, napol šepetoč, kakor v največji zadregi:

»Dragec, glej, jaz sem tako zadovoljna s svojim stanjem in si ne želim nobene izpremembe! Toda kadar pomislim, da je mama

moja tako osamela, tako zapuščena v mestu, da nima nikogar, tedaj si ne morem kaj, da se mi ne bi smilila v srce. In iz tega pomilovanja mi izvira dan za dnevom bolj vroče hrepenenje, da bi se preselila ona k nama . . . Kaj praviš?»

Pogledala mu je naravnost v oko, a tedaj je tudi videla, da se je Traven ustrašil.

Dolgo ni mogel najti primerne besede, a naposled je dejal naglo, skoro hripavo:

»Srček moj, ali nisi zadovoljna samo z mano? — Jaz sem popolnoma srečen, samo da sem v tvoji bližini, in družega ne potrebujem. Kaj nama hočejo tretje osebe? In tvoji mami tako ničesar ne manjka. Vsega ji lahko daš, karkoli poželi, in vsaki dan naju tudi lahko obiše. Toda da bi stanovala tukaj, tega ne morem, ne smem, ako ne spričo družega, vsaj spričo svoje matere, katera je tako vajena te tihote, te samote! Kaj ne, da me ne bodeš več silila?»

Hotel se ji je približati, a tedaj je izkusil prvi upor od nje.

»Ti nočeš?» je vzkliknila. »Tudi dobro!«

Rdečica ji je zalila lice, naglo je vstala in zbežala v svojo sobo, kjer se je zaklenila. Ni je bilo na izpregled niti k obedu, niti k večerji...

Traven je bil potr. Prva senca na dozday vedno jasnem solncu zakonske sreče njegove ga je zadela nenadno, a toliko huje . . .

Pod večer ni mogel Traven več prebiti. Izginila mu je bila iz srca nevolja na soprogo, in vest mu je začela očitati, da je bil z njo pretrd. Stopil je tedaj pod noč pred njeno sobo in prosil, naj mu odpre. Toda od znotraj ni bilo nobenega glasu. Moral je oditi.

Drugo jutro pa je mehki mož stopil k materi ter ji razodel, da vzame k sebi še taščo svojo. Dolgo je bilo treba, da jo je pregovoril. Šele, ko ji je zatrjeval, da je od tega odvisen mir v hiši in njegova nadaljnja sreča, se je mati vdala; toda pripomnila je:

»Ti misliš, da si s tem ohraniš mir in zadovoljstvo v hiši; a jaz ti povem, da je to prva stopinja k neslogi in nemiru! Toda branila ti ne bom; jaz ne bodem več dolgo . . . Samo to te prosim, da se mi tašča tvoja ne bode vsiljevala, kajti zadnje dni hočem preživeti v miru!«

Traven je odšel pobit od matere. Njene besede so ga storile neodločnega. A ko je pomislil, da mu morda žena nikdar ne odpusti, ako ji ne stori te ljubavi, je naglo stopil v njeño sobo.

Vrata so bila danes odprta, a Matilda je sedela na divanu s povešeno glavo, in oči so ji bile rdeče od joka. Še zdaj so bile polne svetlih solz, ko jih je povzdignila.

Traven je hipoma pozabil vse; skočil je k nji ter ji poljuboval solze raz oči pa ji božal gladko lice in govoril:

»Odpusti, drago dete! Saj veš, da ti izpolnim vse! Včeraj sem se samo šalil! — Daj, nasmejaj se!«

In ona se je nasmehljala skozi solze, in Traven je bil ves blažen. Sedela sta z roko v roki na divanu, in on je za tisti dan pozabil celo svoje knjige.

Ona pa je za gotovo vedela, da bode odzdaj njena volja volja Travnova, ali da ji bode odslej Traven — pokorni sluga!

Takoj popoldne je dal Traven napreči, in peljala sta se z ženo k Severici.

»Oh, moj Bog,« je dejala Severica, »jaz imam zase že dovolj in prav rada živim tukaj v miru. Čemu bi vama delala nadlego? — Toda, ako le po sili hočeta, se nočem braniti; storim vama to ljubav!«

Toda pri vsem tem ni mogla popolnoma zatajiti veselja, ki se je polastilo, ko ji je bilo jasno, da je — pričakala, da se ji je tako na lepem izpolnila najsrčnejša njena želja. —

Traven je dal takoj pripraviti dve sobi za svojo taščo, in le-ta se je preselila k njemu že čez dva dni.

Zdaj je bila Matilda zadovoljna. Pustila je svojega moža, da je delal, kar se mu je poljubilo; a ona je imela v nekaj dneh od njega že dovoljenje, da se je vozila z materjo sama na posete tudi med dnevom, ali kadarkoli se ji je poljubilo. In to dovoljenje je tudi obilno izkoriščala. Le redko je prešlo popoldne, da bi bila ostala doma.

Toda ako se poseti delajo, treba, da se tudi sprejemajo. In ni bilo dolgo, ko so se začele v Travnovi hiši oglašati različne družine, in začelo se je hrupno življenje, vse drugačno od prejšnjega.

Travnu to ni bilo po volji, ali bil je že toliko pod peto, da si ni upal ugovarjati, posebno, ker je vselej priskočila ženi na pomoč tudi mati njena. Moral je zanemarjati svoje knjige in se kazati v vsem posetnikom gostoljubnega hišnega gospodarja; to ga je pa delalo nemirnega, nervoznega.

Največ je pri tem trpela Travnova stara mati, ki je bila vajena, da je živela mirno v svojem zatišju; a zdaj čestokrat ni imela miru niti po noči. Večkrat je očitala sinu, kako ga je svarila pred taščo, in da se je vdal preveč ženi; a on ni bil mož, ki bi si bil vedel pomagati.

Čestokrat se je razjokal pri materi in obljubil, da napravi konec tem orgijam samo zaradi nje.

A kadar je stal ženi svoji nasproti, kadar je odprl usta, da bi izpregovoril, je vselej onemel — zadoščal je k temu samo pogled iz očesa njenega.

V svesti si svoje onemoglosti, si ni upal več tolikrat se prikazati svoji materi. Le-to pa je začela tlačiti starost, da se je videlo, da ne bode več dolgo.

Severica si je izmislila vsaki dan nov načrt za zabavo, a hčerka je bila vesela, da ima za svetovavko in pomočnico mater, ki je tako genialna v izumovanju vedno novih veselje. Saj je bilo vendar bogastvo Travnovo za to, da se obrne v veselje, ne pa da bi trohnelo na kupul!

Matilda je živela vedno v neki omotici in ni utegnila misliti na kaj drugega, nego na zabavo. Ko je videla, da druge gospe pušijo, je začela pušiti tudi ona — najprej cigarete; a skoro je prekosila svoje vrstnice ter pušila nazadnje celo viržinke — kar ji je posebno dobro pristajalo, kakor se ji je laskala mati. To pušenje pa je povzročilo, da so postale fine poteze njenega lepega obraza bolj trde, bolj moške, kakor je bilo sploh vse njeno vedenje v kratkem podobno bolj moškemu, negoli ženskemu.

Traven pa ni imel nikdar graje proti svoji ženi. Všeč mu sicer ni bila njena nenasitna zabavohlepnost, njeno nekoliko premoško vedenje, a glede drugega ponašanja ji ni imel kaj očitati. Tudi je bila proti njemu še vedno dovolj vljudna, a proti drugim gospodom se je vedla dostojno, vedno v gotovih neprekoračenih mejah.

Tega — žal — ni nikoli pomislil, kaj bi se zgodilo, ako bi se ji drznil odreči kako željo. Toda ker je svojo voljo popolnoma zatajil ter se vselej podredil njeni, tedaj je živel še dovolj zadovoljno . . .

Mati Travnova je slabela od dne do dne bolj, in Traven je posedal pri nji po cele dni. Tedaj je tudi Matilda izprevidela, da ne bi bilo prav, ako starka ne bi imela miru v zadnjih hipih; in zadnje dni res ni hotela sprejemati posetov, pa tudi sama ni nikamor zahajala. Tudi ona je s Travnom vred bivala pri starki. Severica pa se je v svojih sobah sama dolgočasila, in le redkokdaj je stopila k bolnici v sobo, ker ji je bilo vselej silno zoprno, ko je morala gledati bolnika. Z materjo Travnovo si pa še posebe nista bili naklonjeni, zato se je je izogibala kolikor možno. Hrepenela je samo, da bi se stvar skoro preobrnila, da bi se zopet začelo prejšnje življenje.

Traven pa je bil s soprogo zdaj popolnoma zadovoljen, saj je kazala v teh razmerah dovolj takta, in videti je bilo, da ni — brez srca.

Neki večer je bilo bolnici posebno hudo. Pri nji sta bila sin in njegova soproga. Videti je bilo, da ne preživi noči.

In res — proti polnoči so se ji začele hipoma krčevito dvigati prsi; preobračala je oči, a Traven in Matilda sta sama klečala ob njeni postelji.

Traven je držal v roki blagoslovljeno svečo in ji je potisnil med prste drobno posrebrnjeno razpelce.

Črez dobro uro je že ni bilo več . . .

Dva dni pozneje se je zopet vil dolg izprevod iz vile proti mestecu na pokopališče, in za krsto je zopet stopal Traven, a z njim tudi soproga njegova in tašča . . .

Zopet je osamela vila za nekoliko časa. Takoj drugi dan je odpotoval Traven z ženo in taščo v Ljubljano, kjer je mislil nekaj mesecev prebiti, dokler vsaj nekoliko ne pozabi smrti materine.

VII.

Traven se je bil nastanil s svojo družino v hotelu »pri Slonu«, kjer je najel dve sobi, eno zase in za ženo, a drugo za taščo. No, sobi so rabili večinoma samo po polnoči in dopoldne, kajti popoldne so prirejali redno izlete v okolico, s katerih so se vračali redkokdaj pred polnočjo. Traven je imel dokaj znancev v Ljubljani še izza dijaških let, in ti so se Travnovim pridruževali o prostih urah, in v njih veseli, omikani družbi sta se Matilda in mati njena počutili v kratkem prav dobro. In zadovoljen je bil tudi Traven, ko je videl, da se žena ne dolgočasi in ne sili domov . . .

Neko jutro, ko odpre Matilda vrata svoje sobe in slučajno pogleda po dolgem hodniku, hipoma prebledi. Čutila je, kako ji polje kri k srcu, ki je začelo takoj hitreje in burneje utripati, da so se skoro slišali njegovi udarci.

Proti-nji je stopal visokorastel mladenič lepega, odkritega obraza, kratko prstrižene, proti koncu koničaste, črnikaste brade.

Matilda se je hotela naglo umakniti, toda že je bilo prepozno. Oni je bil takoj vštric nje ter je obrnil svoje žareče oči nanjo.

Tedaj je pa obstal. Zdelo se je, kakor išče v svojem spominu, kje je že videl ta obraz; toda to se je vršilo samo trenotek, in že je vedel, koga ima pred seboj.

Mehanski je segnil po klobuku ter se priklonil, in sarkastičen nasmeš mu je legel okoli rdečih, polnih ustnic. Potem je ponosno šel mimo nje z visoko povzdignjeno glavo.

Ona pa je vztrepetala. Naglo je zaloputnila duri ter, skrajnje razburjena, hitela naravnost v materino sobo.

Tam se je vrgla na divan, si zakrila obraz z obema rokama in ihtela in ihtela.

Mati se je ustrašila, pristopila k nji, ji privzdignila glavo, ji božala lice, čelo, ji gladila lase in vpraševala po vzroku njene žalosti.

Toda hči jo je pahnila od sebe in viknila:

»Ti si kriva, samo ti!«

In zopet si je zakrila obraz in ihtela še glasneje, da se ji je krčilo in vzdrhtevalo celo telo.

Ko se je čez dolgo časa zopet umirila, je vzela vode pa si izplaknila rdeče oči, pristopila k oknu, je odprla in zrla nekoliko časa na ulico, da so se posušili in izginili sledovi joku na njenem obrazu.

Tedaj se ji je zopet približala mati.

Toda Matilda se je sklonila ter stopila mimo nje v svojo sobo, ne da bi se ozrla nanjo . . .

Severica pa je zastonj ugibala, kaj je hčeri. Domišljevala si je najrazličnejše možnosti, toda do pravega zaključka le ni mogla priti. Vest pa se ji je navzlic temu oglasila, in miru tisto dopoldne ni našla nikjer . . .

V svoji sobi se je začela Matilda oblačiti za obed, katerega so navadno imeli spodaj v jedilnici hotelski. Travnica ni bilo v sobi, prebiral je v kavarni časopise. Ona pa si je za danes izbrala ono obleko, o kateri je vedela, da ji pristaja najlepše. Poklicala je sobarico, in ta ji je pomagala dokončati okusno, moderno-koketno frizuro njenih lepih las.

Ko je bilo vse izvršeno in je bila zopet sama v sobi, tedaj je pristopila k visokemu ogledalu.

Z nekakim strahom je pogledala tja noter, odkoder ji je nasproti odsevala cela njena podoba.

»Ah!« je vzdihnila čez nekoliko časa. »To sem jaz in tudi nisem več jaz!«

Zatemnelo ji je oko, in pikro se je nasmejala.

»Zdaj mi je jasno, zakaj se je tako porogljivo in zlobno posmehnil! — Žal mu ni, da je izgubil tako ženo, tako . . . tako . . . okroglo in moško debeluško. Ah!«

In kmalu bi se bila zopet razjokala, a sedaj od jeze.

»Moj Bog, vsa ta, moja oblačila, vsi ti praški in esence me ne morejo več predruščiti — ne morejo več napraviti iz mene one prejšnje Matilde Severjeve!«

No, Matilda je vsekakor pretiravala. Ni bila baš še tako strašilo, kakor se je slikala sama sebi. Res je, da je bila postala nekoliko bolj okrogla in zajetnejša, da so bile njene črte na obrazu bolj trde in moške, ali grda vendar ni bila! Še vedno jo je delala neka gibčnost in nenavadna živahnost toliko interesantno, da je moškim še vedno utegnila biti nevarna.

In kolikor dalje se je ogledovala v zrcalu, toliko bolj se je blažila njena nevolja. Spoznala je bila na sebi še vedno neke potezice, katere so bile ostale neizpremenjene ali so bile celo ugodnejše — in naposled se je celo nasmehnila.

»Hočemo videti!« je hušknila sama pri sebi.

Tedaj pa je vstopil Traven. Niti sanjalo se mu ni, kaj se zdaj godi v duši njegove soproge.

Videč jo pred zrcalom, je stopil k nji, ji položil roko okoli pasu in zrl z njo vred v zrcalo.

Bil je srednje velik, suhljat, starikavega, pergamenastega, skoro golega obraza, samo z nekolikimi redkimi brčicami pod nosom in medlih, rjavkastih oči. Nehote ga je primerila onemu, katerega je videla danes v jutro na hodniku, in obšla jo je zopet neka groza, neka nezadovoljnost s samo seboj.

Toda on tega ni opazil. Privil se je bliže nje in naslonil glavo svojo na njeno ramo.

Moj Bog, kako ji je bilo to zoprno v tem hipu! Najraje bi se ga bila takoj otesla in mu glasno in umljivo povedala, da ne mara zanj; naj nikar ne dela takih neumnosti, saj je dovolj star!

Toda, ko ga je zopet videla v zrcalu tako nezatnega, a zraven tako srečnega, da se ji sme laskati, tako strastno zaljubljenega, tedaj jo je obšlo neko usmiljenje do njega, in čutila je, da se ji mehča nekaj v srcu, in da tega moža tudi sovražiti ne more.

Hipoma in skoro nevede mu privzdigne glavo in mu pritisne rahel poljub na čelo...

Kmalu nato je poklicala mater, in skupno so odšli doli v obednico.

Tam je že sedelo nekoliko vsakdanjih gostov na svojih navadnih prostorih. Tudi Travnovi so imeli že svojo stalno mizo.

Takoj, ko so vstopili, je premerila Matilda, kakor bi trenil, vse navzočne, a takoj je videla, da ni med njimi njega, katerega so iskale njene oči.

»Menda ga tudi ne bode«, si je dejala.

In nekako nemirno in nezadovoljno je sedla zraven soproga.

Toda ni še preteklo dolgo časa, ko stopijo v salon štirje mladi gospodje in med njimi — on!

Odloživši svoje ogrtače, so sedli kakor nalašč k mizi, ki je stala tik Travnove.

Matildi je prihajalo vroče, in roka se ji je tresla, da bi lahko zapazil vsakdo njeno razburjenost.

A onemu je legel zopet na ustnice oni porogljivi nasmeh, in sedel je nalašč tako, da je lahko opazil vsako kretanje Matildino.

»Kaj ti je, Matilda?« jo vpraša Traven. »Morda ti je slabo — bleda si!«

»Nič, nič — kmalu bode bolje«, je hitela ona ter izpraznila naglo pol kozarca vode. In v tem hipu je bila zopet mirna in je odvrnila prostodušno pogled svojemu nasprotnemu sosedu.

Tedaj se je pa ozrla tudi Severica okoli sebe in nenadno je pogledala v lice — Maksu Lovrinu!

Takoj ji je bilo jasno, kaj je danes Matildi . . .

Pri sosednji mizi pa so se menili oni štirje povsem mirno, a morda nalašč nekoliko glasneje.

»Kako presenečenje, da se snidemo čez dve leti tako nenadoma v Ljubljani! Ali se še spominjaš razhodnice na Dunaju, Makso?«

»Ah, da! Kdo bi pozabil krasnega večera?«

»Kaj pa ti, Peter? V kateri bolnici si se vežbal ti?«

»Žalost božja, jaz sem bil obe leti v Ljubljani! Kmalu sta pretekli in ni ga bilo večera, da ga ne bi bil imel pod širokim svojim klobukom.«

»Kaj pa Ivan?«

»Ah, Ivanček! Tudi ta je bil tukaj, pa na gosli nam je sviral uspavanke, kadar smo se ga bili našurili!«

»Ti Makso si pa bil ves čas na Dunaju?«

»Da! Kaj sem pa hotel? Meni je pač vse enako, kjer bivam; saj nimam tako nikjer več nobenega izmed svojcev!«

»No, zdaj se pa zopet razkropimo po svetu, in Bog ve, kdaj bomo zopet vsi skupaj! — Veste kaj, ali ne bi bilo prav, da se snidemo drevi v kakem skrivnem kotiču katerekoli gostilnice, da po stari navadi v slovo zopet zakrokamo?«

»In zraven povabimo še kake tovariše iz prejšnjih let! — Peter, kje je pa Dorče?«

»Pri deželnem sodišču je praktikant; jako soliden fant!«

»Dobro, tudi ta mora biti zraven!«

»In Drejec, Starina, Mlekuž — vse zbobnamo skupaj!«

»Moj Bog, čemu smo tako »nobel« in smo prišli kosit k »Slonu«? Ali ne bi bilo boljše, da bi si bili prihranili te novce za drevo?»

»Jej, kak kmetavzar si še vedno ti, Peter! Povsod ti gleda slama iz črevljev! Zdaj, ko nastopiš imenitno zdravniško službo tam doli v Beli Krajini, bodeš menda vendar včasih pokukal v take jedilnice?»

»Ba . . . a, kaj še! Najboljša pijača se ne dobi baš v hotelih!»

»Kam pa misliš ti, Makso?»

»Jaz sem dobil službo v Kotanju!»

Makso je izgovoril te besede nalašč še nekoliko glasneje, in res so napravile nameravani učinek.

Traven se je ozrl in pogledal natančneje Maksa, Matilda je zardela, a Severici je nehote zastala sapa.

Tedaj je pa k Travnovi mizi prisedel še nekdanji kolega, profesor Čopič, ki je zdaj služboval v Ljubljani in je bil še vedno samec. Takoj je začel imeniten razgovor o ljubljanskem blatu, kje da ga je največ, kam bi se lahko prodalo za gnoj, koliko bi vrglo in kaj bi se vse lahko napravilo iz skupljenih novcev, morda celo nova delžna bolnica.

Zdaj je bila torej prišla vrsta na mlade zdravnike, da so poslušali imenitno razpravo starega profesorja, da so si namigavali, se drezali pod mizo z nogami, in Peter je opomnil:

»Saframent! Ko bi jaz požvečil vedno toliko brezpotrebnega, pa ne bi zraslo na vsem Francoskem toliko vina, da bi mi ugasilo žejo!« —

(Dalje prihodnjič.)

V božjo čast.

Če hodiš po zemlji slovenski,
Pri cerkvi pač cerkev uzreš;
Do lepše od cerkve Šentjaške
Le težko pa, težko dospeš.

Tri leta sedaj je preteklo,
Popravili vse se na njej;
Zvonik so pokrili prekrasno,
Pa zboljšali uro potlej . . .

Buččice so orgle kupili,
Nov orglar je sviral na njih,
Nato so zvonove prelili,
Ker starih je glas bil pretih.

Zvonili ves božji so teden,
Opoludne in pa zvečer,
Naslišati niso se mogli,
Načuditi glasu nikjer.

In bili so skoraj nevoljni,
Umrli da te dni ni nikdo;
Zvonili potem bi še dolgo,
Ni škofu še niso tako! . . .

In Bog jim je želje uslišal,
Umrli jim je stari Boštjan.
No srečen pač starec ta tuji,
Da smrt ga je vzela tak dan! . . .

Prosjačiti več že ni mogel,
Zlomila ga starost hudo,
Pozabljen zaspal je v seniku,
Pozabljen, zapuščen tako! . . .

In takrat so peli zvonovi,
Čast božjo veselo znaneč,
Ko v bornem seniku umiral
Je človek — glad, žejo trpeč! . . .

Feodor Sokol.

LISTEK.

Josipa Jurja Strossmayrja nebrojnim častivcem si usoja pridružiti se o izredni priliki šestdesetletnega njegovega svečenikovanja tudi uredništvo »Ljubljanskega Zvona« v imenu vseh v njegovem kolu združenih pisateljev in čitateljev. V skromni, toda tem bolj iskreni čestitki svoji se drzne uredništvo »Lj. Zvona« mimo vseh drugih jubilarjevih vrlin in zaslug poudariti zlasti to, da je on, najodličnejši Jugoslovan, vedno z enako ljubeznijo brez izjeme zrl na vsa plemena jugoslovanska, in sicer tudi v dobah najhujših bratomornih bojev. A dandanes ta njegova ideja že zmagovalno prodira — kar gotovo navdaje prevzvišenemu slavljencu srce s ponosom in zadoščenjem. Gotovo ponavljamo le Njegove Prevzvišenosti same najiskrenejšo željo, ako vzkliknemo, naj Ga Bog očuva toliko let, da vzvišena Njegova ideja prodere do popolne zmage.

Letopis Slovenske Matice za leto 1897. Uredil Anton Bartel. Založila in izdala Slovenska Matica. V Ljubljani. Natisnila »Narodna tiskarna«. 1897. Str. 338. —

Vobče moramo priznati, da se je letošnji »Letopis« zopet primaknil za korak onemu idealu, ki smo si ga mi ustvarili in tudi že očrtali o publikacijah »Slov. Matice« sploh in še posebe o »Letopisu« njenem, ki obsegaj po naših mislih samo take poučne članke in v zgolj taki obliki, da vsaki izmed njih zanimaj vsakega izobraženega čitatelja; kajti ne moremo pritegniti Stritarju, ki je v svojem »Zvonu« menil, da je zadovoljen, ako v vsaki številki vsaki naročnik najde vsaj nekaj, kar mu ugaja; nego mi sodimo, da inteligentnim slojem narodovim namenjene knjige bi morale biti take, da bi vseskozi ugajale vsakemu izobražencu. Seveda je ta smoter le idealen, in urednik »Zvonov« predobro čuti, kako on sam daleč zaostaja za njim glede poučnega dela svojega lista in sicer spričo — nedostatnega gradiva. Največ so te nedostatnosti pač krivi naši učenjaški pisatelji, ki so z malimi izjemami še vedno prepričani, da temeljitost in poljudnost sta nezdružna pojma.

Zgodovinski članki v letošnjem »Letopisu« prevladujejo (Kosov, Steklasov, Pajkov, Vrhovčev), kakor sploh treba priznati, da je pri nas zgodovinska stroka jako dobro zastopana.

Dr. Franca Kosa »Črtice o naši domovini pred prihodom Slovencev« (str. 1—38) so seveda temeljite in trezno premišljene kakor vse pisateljeve razprave, ki se dostajajo stare naše zgodovine, v kateri je dr. Kos priznan strokovnjak; z njimi si je on že tudi ustvaril široko podlago, na kateri nam prej ali slej zgradi vekovito poslopje celotne domače zgodovine. — Nekaj pripomenj, ki nam jih je o le-ti Kosovi razpravi poslal strokovnjak, objavimo o priliki.

Prof. Ivan Steklasa je (str. 39—112) v istem gënru, kakor v lanskem »Zvonu« Trenka, obdelal Ivana Vajkarda Turjaškega (1615—1677) ali pravzaprav zgodovino dunajskega dvora za vlade Ferdinanda III. in Leopolda I. Dasi bi mi ravno Steklasovim razpravam želeli več poljudne preglednosti brez vse podrobne navlake, po kateri zgodovinski spisi dobe nekak analistovski prikus, vendar treba s pohvalo priznati, da obdeluje Steklasa zgolj domače snovi, in da se rad loteva takih zgodovinskih našincev, katerih lice so nam pristranski tuji povestničarji iz katerihkoli vzrokov popačili.

Z razpravo »O jedru tragedije in drame sploh« (str. 113—146) pa nas je nje pisavec, g. dr. Janko Pajk, vprav presenetil; kajti hladnokrvno je z njo podrl največjo učenjaško avtoriteto ne le starega veka, nego — vsaj za nekatere discipline — vseh časov — Aristotela. Ne očitamo g. pisatelju, da se je lotil velikana, katerega so nekateri oboževali in še obožujejo kakor malika n. pr. v logiki: saj smo že sami doživeli, kako se je zdobila v nič slava tega ali onega veljaka-učenjaka, na katerega besede so preje vsi vprek slepo prisegali; tudi mi sami smo imeli že davno skromne pomisleke, zakaj si nekateri današnji učenjaki niti v estetiki, niti v logiki ne upajo prav popeti se nad Aristotela, dasi je naše obzorje po preteku več nego 2000 let veliko širje, nego je bilo Aristotelovo; radi tudi priznavamo, da je slava Aristotelova morda smertja tradicionalna, bajevita, da se je na njegovo ime — kakor na ime tolikih drugih slavljencev — nanizalo mnogo lavorik, ki so se ugrabile nekaj Aristotelovim prednikom, nekaj pa njegovim nastopnikom. Toda vsi ti upravičeni ugovori in pomisleki še nikakor ne zadostujejo, da bi na njih podlagi Aristotela vrgli med staro šaro. A to je storil dr. Pajk tako hladnokrvno, a tudi tako lahkotno, da se mi upravičen zdi vzklík urednika »Dom in Sveta«: »Tako pisati o največjem umu starega veka, je več kakor drzno«. Ne moremo si sicer misliti, da bi se bil g. pisatelj za tako sodbo in obsodbo Aristotelovo odločil brez temeljitih študij, in v polemiki, ki jo je pričel v »Edinosti« proti izreku urednika »Dom in Svetovega«, gotovo pojasni svoje stališče ter navede kaj dokazov za svojo trditev. — Po le-ti razpravi sodeč, pa jako dvomimo, da se g. pisatelju posreči strmoglaviti Aristotela z visokega vrhunca, na katerem še vedno stoji; vsaj po naši skromni pameti je baš to, kar dr. Pajk Aristotelu očita in oponaša, največja prednost Aristotelove metode pred Platonovo in vsako drugo špekulativno filozofijo. Ali je imel Aristotel kaj »iznajdniskega uma, visokih pristnih idej, velikih smotrov,« tega mi v svoji skromnosti nočemo odločevati; to pa smelo trdimo, da je to le na hvalo in slavo Aristotelu, ako ga imenuje dr. Pajk »preiskovatelja, tedaj empirika, ki od dejstev dohaja do načel, ki je sploh bolj opazovavec nego modroslovec, tako da iz njegovih izrekov . . . in razjasnil starogrško preteklost mnogo bolj razumevamo, nego iz subjektivnih dedukcij in trditev povestnikov.« Saj ta empiriska, induktivna metoda je edino zdrava pri vsakem spoznavanju, ne le v naravoslovnih vedah, temveč tudi v filozofskih problemih, in k ti metodi so se po več nego dvetisočletnem špekulativnem, skoro brezuspešnem pustolovju baš v zadnjih desetletjih povrnili preiskovanci filozofskih zadač. Kako se da uporabiti induktivna metoda na polju estetiških in poetičkih problemov, nam je bistro pokazal W. Scherer v postumni svoji »Poetiki«. Toda z njo se dr. Pajk ni okoristil, kakor je videti; in to obžalujemo, ker sodimo, da bi bila potem njegova razprava dobila celo drugačno lice. Potem bi bil »utegnil zanimati naše učenjake njegov spis«; tako pa je dr. Pajk samo pomnožil nabroj špekulativnih definicij o bistvu poezije, oziroma o izvoru tragike in sicer — s sledečim »nemerodajnim mnenjem, da tragedija ima svoje korenine najbrž v rahlem ustroju človeške narave, katera je vsakršnim premembam in vsakojakim vplivom podvržena in zato za enake čute drugih neskončno prejemljiva.« — Potemtakem je pač upravičen naš dvom, da bi se mogli z dr. Pajka razpravo količkaj okoristiti »naši mladi nadepolni dramatik«, katerim jo je g. pisatelj v prvi vrsti namenil. Sicer pa se lahko potolažimo; tudi Grkom Eshila, Sofokla

in Evripida ni ustvaril Aristotel, nego ravno narobe je bilo — in menda bo tudi pri nas Slovencih tako. —

S »Francosko ljudsko šolo na Kranjskem« (str. 147—161) je prof. I. Vrhovec vnovič dokazal, da izmed vseh slovenskih povestničarjev najbolje razume o predmetih svoje stroke poljudno razpravljati. — Strokovnjaška opomba nam je došla doslej samo ena, namreč k Vrhovčevi opazki na str. 152. njegovega spisa, češ, da g. pisatelj dela z njo krivico Dimitzu, kajti Napoleonov »Catechisme de l'Empire française« ni bil morda kak »katekizem« politične in državljanske vednosti nego res pravi krščanski nauk ter je imel namen povsod povzdigovati Napoleonovo dinastijo; v četrti zapovedi božji se je n. pr. med drugim učila tudi pokorščina do Napoleona in vse njegove rodovine.

Dr. M. Murko (str. 162—224) nadaljuje in menda tudi završuje svoj v »Letopisu« Matičinem pričetni životopis Jana Kollárja z II. delom, obsegajočim Kollarjeva dela. Ta spis Murkov se bistveno pač ujema — primerjati nismo utegnili natančno — z dotičnim oddelkom njegove nemške v našem listu na str. 188. lanskega letnika ocenjene knjige: »Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik«. Ta spis je menda posamičen plod obilih in temeljnih študij, s katerimi si pisatelj hoče zasnovati trdno podlago za končno monumentalno zgradbo učenega dela: »Vpliv nemške romantike na slovansko«. — Naše Matičarje seveda Murkov spis ne bode vseskozi enako zanimal, in želeti bi bilo, da bi bil g. pisatelj zlasti razpredel one razstavke svoje razprave, ki se tesneje dostajajo našega slovstva, n. pr. razmerje med Kollárjem in pa Prešernom in Vrazom, dalje vpliv Kollárjevih idej na Hicingerja in Trstenjaka in le-tega nasledovavce.

Z Bibliografijo slovensko (Slovensko knjištvo od 1. januarja do 31. decembra l. 1896. Sestavil R. Perušek; str. 225—260) in pa z običnim Letopisom »Slovenske Maticice« (Sestavil E. Lah; str. 251—338) se završuje lični letošnji »Letopis«.

Relata refero. »Kakor sem kupil, tako prodajam« — tako nekako bi smeli menda sloveniti navedeni latinski izrek, s katerim se navadno zavarujejo poročevalci, kadar ponavljajo taka poročila, za katerih resničnost sami nočejo jamčiti in prevzemati poročstva. »Relata refero« je nadpis tretjemu onih sršenov, ki jih je v »abecedni vojski« pod skupnim nadpisom »Literarische Scherze in August Wilhelm v. Schlegel's Manier« izpustil razdraženi »doktor-pesnik« Prešeren nad svojega in Čopovega nasprotnika Kopitarja. O prvem teh sršenov, ki ima naslov »Error typi«, je prinesel nekaj pojasnila »Lj. Zv.« XVII. 245. Druga teh zabavljic je znani sonet:

Apêl podóbo na oglêd postávi . . . .

. . . . »Le čévlje sódi nâj Kopítar!« —

Ta zabavljica je osnovana na klasični pripovedki, katero nam je ohranil Plinij (hist. nat. XXXV. 8. 34) posneto po »Memorabilijih« Valerija Maksima (VIII. 12.). — Ta klasična pripovedka nam pojasnjuje postanek pregovora: »ne supra crepidam sutor« (črevljar se drži kopita!).

Tretja zabavljica (Relata refero) je zopet sonet, zložen v nemškem jeziku. V naslednjem ga priobčujemo v slovenskem prevodu:

Da mož, ki knjižno delo proslavilo

Že anno osem ga za literata,

Zdaj toliko izbrusil vam je blata,
 O tem vam hočem dati razjasnilo:
 Ker se gospodu ravno ni zljubilo,
 Podpisal se je tajnik zraven data;
 Še zdaj je zanj zakladnica bogata
 Ta knjiga, ki posoja mu obilo!

Kar je v ti knjigi o Slovanih brati,
 Da Schlözer na milijone jih našteva,
 To v vsaki recenziji mož premeva.

I zdaj zajel bi bil iz tega vira,
 Ker pa ni v njem kvasu za srd prepíra,
 Zajel je torej enkrat v svojem blati. —

Kopitar, tajnik gospoda barona Zoisa, je bil izdal anno 1808. slovensko slovnico, katera pa na naslovnem listu nima pisateljevega imena. Naslovni list Kopitarjeve slovnice ima namreč sledeče besedilo: »Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steiermark. Laibach bey Wilh. Heinr. Korn. 1808.« — Šele na zadnji strani slovnice (460) nahajamo poleg data: »Wien den 1. Hornung 1809.« — tudi podpis »Kopitar«. —

Prešeren nam sam pojasnjuje vsebino svojega zabavljivega soneta s sledečo opombo: »Mémoires de l' Académie Celtique« naznanjajo slovnico slovanškega jezika na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem, ki je izešla 1808. v Ljubljani kot delo g. barona Zoisa, rekoč: »On la doit au zèle et aux lumières de M. de Zoïs, membre de l' Académie Celtique«, imenujoč ga koj za tem »savant et zélé philologue«. — Prešeren sam Kopitarju s tem ne odreka avtorstva, a toliko poreden pa je le, da s pogrevanjem tega časniškega naznanila oholemu nasprotniku gorjupo ponagaja. Kakor je slišal, oziroma čital, tako pove — relata refert. —

Av gust Ludovik Schlözer je bil nemški zgodovinar. Rojen 5. julija l. 1735. v Gagstedtu, je študiral v Witenbergi in Göttingenu bogoslovje in orientalske jezike, šel potem kot domači učitelj v Stockholm, potem v Upsalo. Na Švedskem je spisal v švedskem jeziku »Poskus zgodovine trgovstva«. L. 1759. se je vrnil zopet v Göttingen ter se lotil medicinskih študij. Potem se je napotil z ruskim zgodovinarjem Müllerjem kot domači učitelj in literarni pomočnik v Petrograd. Tukaj je obdeloval srednjeveško rusko zgodovino iz kronik in domoljubnih pisateljev. L. 1792. je postal pristav na akademiji in učitelj na odgojevališču Razumovskega ter se je popolnoma ločil od Müllerja, ki je nastopil sedaj proti njemu kot odločen protivnik. L. 1767. se je zopet vrnil v Göttingen kot profesor politike. Najvažnejša njegova dela so: »Občna severna zgodovina« (2 zv., Halle 1771) in »Prevod ruskega kronista Nestorja« (5 zv. Göttingen 1802—1809). Posebnih zaslug si je pridobil za statistiko. L. 1804. od ruskega cara povzdignjen v plemenitnika, je umrl 9. septembra l. 1809.

Kopitar je tega zgodovinarja visoko čislal in posebno pogosto navajal. Poglejmo si n. pr. samo začetek njegove slovnice; Die Million Slaven in Inner-Oesterreich, mit deren Grammatik sich gegenwärtiges Werk beschäftigt, sind ein kleiner, aber alter und nicht unwichtiger Zweig der ausgebreitetsten aller Völkerfamilien auf Gottes Erdboden (Schlözer's Nestor, Göttingen 1802).

In dalje zopet piše: . . . »Denn von Ragusa am adriatischen Meere an, nordwärts bis an die Ostsee und das Eismeer, ostwärts bis nach Kamtschatka in der Nähe von Japan hin, trifft man überall slavische Völker. Kaum hat je ein Volk der Welt seine Herrschaft oder Sprache weiter ausgebreitet. Ueber 50 Millionen Menschen zählt der slavische Volksstamm heutzutage« . . . (Schlözers Nordische Gesch. Halle 1771). — Odprimo še njegovo slovnico na 205. strani: »Lasst uns Slaven alle ein und das nemliche Alphabet gebrauchen: fünfzig Millionen Menschen einer Sprache und eines Alphabets! Welches Volk wird dann sein, wie das Slavische!!« . . . To so tedaj Kopitarjevi »der Slaven Schlözerische Millionen«. —

Konec soneta: »zajel je enkrat mož iz svoj'ga blata« meri na Kopitarjev surovo netaktni citat: »quoties cum stercore certo«. — Pravi odgovor na omenjeni citat je pa dal pesnik v četrti zabavlji, ki je tudi sonet, zložen v nemškem jeziku.

»Hoc scio pro certo, quoties cum stercore certo« — je naslov četrte zabavlji v Prešernovem dodatku: »Literarische Scherze in A. W. Schlegels Manier«. V prevodu slove ta sonet:

Nemerodajna naša sodba pravi,
Da se na zemlji, v zraku in povsodi
Le, če je stvar s stvarjo si kaj v sorodi,
Med njima le tedaj združljivost javi,

Kristal ni z blatom družten po naravi,
Zlato in biser z brnjo vkup ne sodi;
Naj čisti lik karkoli kaj oškodi,
Nesnage sled se hitro spet odpravi.

Kaj morejo pač tebi vsi porogi,
Ki jih napisal je v terzitskem slogi,
Ki je neplemenit izbruh zavida? —

Vse blato Nilovo na kup naj skida,
Prijatelj, tebe s tem pač ne omažc,
Marveč le svojo svinjsko čud pokaže. —

Ta sonet je dostojen odmev na brezstiden zaključek znanega Kopitarjevega pisma do Metelka, ki je bilo pod naslovom »Ein Wort über den Laibacher ABC-Streit« objavljeno v 27. št. Ilirskega lista z dne 6. julija 1833. l. Dotično plemiško pismo se je končalo s citatom sledečih besed Leona Srednjeveškega:

»Hoc scio pro certo, quoties cum stercore certo,
Aut vinco aut vincor, semper ego maculor.« —
»Vselej oblatim se pač, naj zmagam li, ali podležem,
Kadar se z blatom borim, — prav za gotovo to vem.«

Prešeren hoče reči: »Tebe, prijatelj Čop, in plemenitega tvojega značaja ne more omažati in onesnažiti s tako brezstidnimi nadevki, kakor je »stercus« (govno). Kdor tako piše, kaže s tem le svojo govnaško čud.« —

Peta in zadnja teh zabavlji se glasi v prevodu:

Prijatelj, ti strmiš, kako li in od kod
 Je boj nasprotnikov zašel na tako pot? —
 Kdor si pač že pomagati ne zna drugače,
 Navadno se pošluzi naposled — gorjačce.

L. P.

Akrostihida pri Prešernu Razen akrostihide sonetnega venca »Primicovi Julji« in akrostihide v sonetu: »Marskeri romar gre v Rim, v Kompostelje«, katera obsega dedikacijo »Matevžu Langusu« (cf. Lj. Zv. IX. 305) je najti pri Prešernu še eno, četudi nepopolno, in sicer v nemškem sonetu, o katerem je že bilo pod naslovom »Korni volkovi« govorjenje v Lj. Zv. XVII. 123. in 377. Ko sem zadnjič priobčil prevod omenjenega nemškega soneta in potem prevodu v dodatek napisal opombe, še nisem slutil, da obsega nemški original akrostihido, katera nam na prvi pogled pojasni, kam da sonet meri. Razlaga sicer ni bila napačna, in akrostihida jo samo potrjuje. Besedilo nemškega soneta pa je sledeče:

*Au bösen Wunden leidend muss entsenden
 Poiantos Sohn die Pfeile, die vom Bogen
 Alcides' sicher stets ihr Ziel erflogen,
 Um Wölf und Schlangen von sich abzuwenden.*

*Schwer wird es ihm sie also zu verschwenden,
 Erliegen, wenn der Seher nicht gelogen,
 Kann Troia nicht, bis er nicht hingezogen
 Und seine Pfeile nicht den Kampf beenden.*

*Steht ab von mir, dem schmerzdurchwühlten, wunden,
 Erprobet nicht des Liedes sichre Pfeile,
 Lasst den das bess're Ziel, das sie gefunden.*

*Zähmt curen Muth, auf dass euch nicht ereile
 Ihr Wurf, ich warne euch in guten Stunden,
 Chorwölf! euch wird Lykambes Tod zu Theile.*

Čudno se mi je zdelo vselej, kadar sem ta sonet čital, to, da je pesnik podčrtal začetno besedo v prvem, osmem in štirinajstem granesu, zlasti ker sta videti prvi dve podčrtani besedi (*Au* in *Und*) precej malovažni. Da je v zadnjem granesu beseda *Chorwölf* podčrtana, to se nikomur ne more zdeti tako čudno, ker je to samostalnik in velepomembna beseda. In res je to že Levstika napotilo, da je pesmi, ki ima v rokopisu samo naslov »Sonett«, dal naslov »Chorwölfe«, kar sem tudi jaz sprejel. Če pa stvar natančneje preudarimo in si mislimo, da vsako podčrtavanje mora nekaj pomeniti, tedaj uganemo, da spadajo podčrtane besede v polnem obsegu v akrostihido, dočim nam je pri ostalih granesih v besedilo akrostihide vpoštevati samo začetnice (in to tudi zložene, n. pr. *sch* v začetku petega granesa).

Potemtakem dobimo med podčrtano besedico »An« v prvem in podčrtano besedo »und« v osmem granesu iz zaporednih začetnic do sedmega granesa ime »Pauschek«. Zaporedne začetnice med podčrtano besedico »und« v osmem granesu in podčrtano besedo »Chorwölf« v štirinajstem, to so začetnice 9. do 13. granesa (SELZI) nam ne dajo nikakršne zveze, nikakršnega pomena. Iz tega se da sklepati, da Prešeren svojega soneta glede akrostihide še ni bil opilil in dovršil. — Jaz bi sodil, da je nameraval predrugačiti še predzadnje tri verze tako, da bi bil dobil akrostiško zvezo (SEINE). Če je moje domnevanje

upravičeno, tedaj bi se imela popolna akrostihida glasiti: »An Pauschek und seine Chorwölf«. —

To bodi v dopolnilo in potrdilo razlage na 379. str. Lj. Zvona (XVII. l.).
L. P.

Matica hrvatska je razposlala svoj književni dar za leto 1897. Za letni donesek treh godinarjev dobodo članovi letos te-le knjige.

1. Kučera Oton. Vrieme. Crtice iz meteorologije. Sa 113 slika i 6 karata. VIII. 352 str. vel. 8°. — Meteorologija zanima ljudi, ker je vreme zvezano z vsakdanjim življenjem posebno nekaterih stanov, n. pr. brodarjev, kmetov, v novejšem času zlasti tudi turistov i. dr. Meteorologija je v širjem smislu nauk o fiziki atmosfere, v ožjem pa nauk o uporabi občnih zakonov na vprašanje o vremenskih premenah. Resultate tega nauka tolmači pisec v poljudni odeji, zanimivo in poučno za vsakoga, tudi za nestrokovnjaka. Pisec razpravlja o vzduhu (zraku), o toplini, o tlaku topline, o vodi v zračnem oceanu, o gibanju zračnega oceana, o svetlobi v njem in končno o pogajanju vremena.

2. Vjekoslav Klaić. Bribirski knezovi od plemena Šubić do godine 1347. VIII. 176 str. 8°. — Znani zgodopisec popisuje glasovito pleme Šubićev, ki se je odlikovalo kot nositelj županske časti bribirske in potem fevdalno-kneževske časti do one dobe, ko so knezi bribirski morali ogrskemu kralju Ljudevitu I. l. 1347. odstopiti svojo trdnjavo Ostrovico in jo zameniti za grad Zrin v »Slovinski zemlji«. — Pisatelj želi podati svojim rojakom še zgodovino tega plemena od one dobe, ko so se izpremenili v Zrinske v Zrinu in pozneje v Medmurju, toda obljubiti tega ne more.

3. Pinter Robert. Njemačka književnost do smrti Goetheove. XVI. 456 str. 8°. V vvodu pravi pisatelj, ki je sestavil svoje delo na rezultatih najboljših nemških književnih povestnic, da se je trudil spisati književno zgodovino v zvezi s politično in kulturno zgodovino nemško in obče evropsko, in da je presojal estetiško vrednost pesniških del ne z izključno modernega stališča, ampak objektivno z obzirom na kulturo in estetiške nazore onega časa, v katerem so pesniška dela postala.

4. Šenoa, sabrane pripovedi. Svezak osmi. 380 str. — Ta zvezek prinaša povesti »Prosjak Luka« in »Branka«. — Šenoine povesti so tako ljubke, da bodo izvestno ugajale tudi onim čitateljem, ki dajejo sicer prednost novi struji leposlovja.

8. Turgenjev Ivan S. Izabrane pripovedi. Svezak treči. 416 str. — Ta zvezek prinaša »Lovčeve bilježke«, katere je prevedel Marko Divković. Mnogim Slovencem bode ta prevod razumljivejši od slovenskega prevoda Remčevega, katerega je izdala Matica Slovenska.

6. Fürst Ida. »Kraljević Radovan«. Tragedija. 76 str. — Snov je vzeta iz hrvaške zgodovine l. 1091. — Na pozornici sicer igra ni dosegla posebnega uspeha.

7. Osman — Aziz. Bez svrhe. Slika iz života. 204 str. 8°. Pisatelja rišeta — kakor tudi že v nekaterih drugih slikah iz življenja — mohamedovski živelj v Bosni-Hercegovini, ki mora propasti spričo ukočenosti in brezbriznosti tobožnjih izobražencev, hodž in imamov nasproti zahtevam moderne kulture.

8. Novak Vjenceslav. Dvie pripovedi. 160 str. — Daroviti pisec podaja v povesti »Francuzovo razkuće« sliko iz hrvaškega Primorja, v

drugi povesti »Što je krivo« pa riše uradnika, kateremu je vršenje službe neusmiljena brezobzirnost.

9. Tresić Pavičić dr. A. Simeon Veliki. Tragedija u pet činova. 154 str. — Tragedija je napisana v stihih. Dejanje se dogaja v Bolgarski, pred ozidjem carigrajskim in v Hrvaški od l. 924. do l. 927. Na koncu so pridanc osnovne ideje in povestna snov te tragedije. Tragedija prikazuje velikega cara bolgarskega Simeona, ki je na žalost padel v boju s Hrvati, a da jih je premagal, bi bil postal Karel Veliki južnega Slovanstva.

10. Miler Ferdo. Tri vesele igre. 156 str. — Igram je naslov: »Stričeva oporoka«, »Prva kiša«, »Začarani ormar«. — Nekatere igre tega pisatelja so se predstavljale na zagrebškem odru ter so našle prijaznega sprejema.

Kot založni knjigi je izdala Matica ter ju morejo dobiti nje članovi za znižano ceno 1 gld., oziroma 40 kr. — dva preveda:

11. Cezar. Galski i gradjanski rat. Preveo, uvod i bilježke napisao Kol. Rac. XXXVI. + 346 str. in

12. Platon i Xenophon: Symposion. Preveo, uvod i bilježke napisao Fr. Petračić. VIII + 148 str.

Druga knjiga Hrvatskih narodnih pjesama. Dio prvi. »Junačke pjesme« (za članove je cena 1 gld. 50 kr.), uredio dr. Stjepan Bosanac, še ni dotiskana in se okolo 1. aprila razpošlje naročnikom.

Uprava »Matice hrvatske« prosi lanske članove Matičine, katerih se znaten broj letos še ni prijavil in svojih doneskov plačal, da to blagovole vsaj do konca meseca marcija storiti. Ako pomislimo, da pripadajo članovi Matice takemu sloju narodovemu, da lahko utrpel brez posebne žrtve letni donesek treh goldinarjev, in da dobe zato izbornih poučnih in zabavnih knjig 160 tiskanih pol, tako da pride na en krajcar prinosnine 11 tiskanih strani, tedaj se sme Matica po pravici nadejati, da se vsi lanski članovi požurijo ter vplačajo svoje doneske, in da se oglase tudi novi članovi, ki se še vedno sprejemajo za leto 1897., dokler je knjig na razpolago. Slovenske čitatelje pa vnovič pozivljemo, da se za ta mali denar okoristijo z ugodno priliko ter si pridobe zabave in pouka in se obenem izvežbajo v prelepem, našemu tako sorodnem jeziku hrvaškem, katerega bi moral vsaki izobraženi Slovenec ne samo čitati nego tudi govoriti.

P.

Slovensko gledališče. Edina novost, ki smo jo videli meseca januarja na našem odru, je Brachvoglova žalogra »Narcis«.

»Narcis« je bil spisan leta 1856. Dočim Brachvogel s prejšnjimi dramatičnimi poskusi ni imel sreče, si je pridobil s tem proizvodom hkrati svetovno slavo.

Dejanje te igre nima zgodovinske podlage, ves proizvod je zgrajen na nestinitih premisah. Res je sicer, da je Jeanne Antoinette Poisson, poznejša markiza de Pompadour, mogočna favoritinja Ludovika XV., imela moža, a razmerje med njim in njo je bilo docela drugo, nego nam je slika Brachvogel v »Narcisu«. Najmanj pa je res, da je on, obupan in na pol blazen, vedno in vedno iskal svojo izgubljeno ženo; saj je on prav dobro vedel, kje je njegova žena in kaj je. Res je temveč, da so ga bili od začetka odstranili iz Pariza, pa da se je tja kmalu spet vrnil ter prevzel posel, pri katerem ga ni mogla doleteti usoda Brachvoglovca Narcisa.

Sicer pa je glavni junak Brachvoglove igre že sam na sebi tak, da si je težko misliti, da bi bil kdaj v resnici živel. Vsaj dandanes takih junakov — na pol filozofov, na pol blaznikov — prav nič ne poznamo.

Dasi je imel »Narcis« navzlic temu tako velikanski uspeh, in da ta igra tudi danes še ni izginila iz repertoarja, je zlasti temu pripisavati, ker se ne zgoda, ki je zadel Narcisa, v življenju često ponavlja, in baš v ti nezgodi tiči pravi tragiški moment. — Igra pa je tudi zato efektna, ker je pisatelj posamezne situacije jako dobro pogodil, ker je dejanje izvrstno stopnjeval ter znal raznim čutom, zlasti strasti in srčni bolesti, dati povsod prava izrazila. Zlasti zadnji prizor, ko spozna Narcis markizo de Pompadour kot svojo nekdanjo ženo, je veledramatičen in učinkuje na gledavca s tako elementarno silo, da popolnoma pozabi na vse pomisleke, ki mu jih vzbujajo one dokaj prisiljene mahinacije, katerih posledica je ta prizor.

»Narcis« je bila dolgo »paradna« uloga raznih igravcev-umetnikov, in nič se ne čudimo, da si jo je privoščil tudi naš Inemann. Uloga je težka, a hvaležna za tistega, ki — kaj zna. Gospod Inemann jo je igral jako naravno in nam je podal v nji junaka, ki smo ga umeli in smo torej tudi čustvovali z njim. To iz gori povedanih vzrokov ni baš lahko, in Narcis ostane le prelahko neumljiv, ako se ne igra tako, kakor ga je igral g. Inemann. — Izborna je bila tudi gospica Terševa (markiza de Pompadour). Sploh bi se mogla vsa predstava imenovati vzorna, ako ne bi bile nekatere postranske osebe tako strašansko nerodne. Naj bi se vendar že tudi pazilo na malenkosti, ki le prevečkrat uničijo dober vtisk, ki bi ga sicer predstava naredila! Saj vtepsi komu v glavo, kako mu je stati, in kako mora držati svoje pokrivalo v rokah — vendar ne more biti tako težko; ako pa kdo takim najprimitivnejšim zahtevam ne more zadostiti, naj se sploh raje na oder ne pusti! . . .

Razen »Narcisa« smo imeli meseca januarja še šest dramatičnih predstav.

Dne 6. januarja se je predstavljala znana Mosenthalova igra »Debora«. Na razvitek dejanja v ti drami slabo vpliva tendenca, ki se kaže le preveč vsiljivo. Zlasti proti koncu poide igri popolnoma dramatična moč.

Dne 9. januarja je napolnil gledališče Costov »Brat Martin«, kar nas prav veseli glede na to, da se naše gledališče letos nikakor ne more ponašati z obilim posetom. Toda na drugi strani nam vzbuja trpke občutke nevesela prikazen, da ne mikajo našega občinstva boljše igre, kakor n. pr. »Tretja hči«, ki se je igrala drugič dne 21. januarja. Zlasti nam ne ugaja, da je šolska mladež tako glasna tedaj, kadar se ploska budalostim, in da baš k igram, kakršna je »Brat Martin«, tako rada pritiska. Ali naša mladina res ne čuti potrebe po boljši hrani? . . . To bi bilo žalostno znamenje!

Dne 13. januarja se je igral spet enkrat »Pariški potepuh«, dne 23. januarja pa na korist režiserja, učitelja in igravca »Dramatičnega društva« g. Rudolfa Inemanna po daljšem premoru Nisslerjeva »Čarovnica pri jezeru«. Le-ta igra je polna pretirane sentimentalnosti in smešnega patosa, katerega so nekateri naši igravci s svojim nenaravnim deklamovanjem le še pomnoževali, ko bi se bili morali marveč potruditi, da zadenejo kolikor mogoče naravni ton.

Gospoda Inemanna smo pri raznih prilikah že toliko hvalili, da lahko opustimo naštevaje njegovih igravskih vrlin. Mi si nič drugega ne želimo, nego da bi imelo naše gledališče več tako izbornih igravcev, kakor je on. Toda to pa moramo pripomniti, da pri izbiranju svojih benefiških predstav nima posebne

sreče. Kaj je bilo treba posčeti po »Čarovnici pri jezeru«, ko je toliko drugih iger, v katerih so vse lepše vloge, nego je v ti igri!

K boljšim dramatičnim predstavam, ki smo jih imeli meseca januarja, moramo prištevati »Kovarstvo in ljubezen«; le-ta žaloigra se je predstavljala dne 27. januarja. Zanimiva je bila nje uprizoritev zlasti radi tega, ker sta bili poverjeni težavnejši ulogi gospici Ogrinčevi (Lujiza) in gospodu Kranjcu (Wurm). Gospica Ogrinčeva je igrala svojo ulogo naravno in neprisiljeno, z neko preprosto prisrčnostjo, ki je na gledavca vplivala jako dobro. Sploh je gospica Ogrinčeva prav porabna moč in, če se bo vztrajno učila, bo brez dvojbe še napredovala.

Gospod Kranjec se nam je zdel v nekaterih potezah preenoličen, in njegovi pokloni n. pr. so bili nekoliko preveč »narejeni«; vobče pa moramo reči, da nam je gospod Kranjec v ti ulogi podal nov dokaz svoje nadarjenosti.

Operne predstave smo imeli v januarju štiri, in sicer se je 1., 11. in 25. januarja ponavljala »Halka«, 18. januarja pa se je pel prvič v ti sezoni »Ernani«.

Opereta je bila ta mesec samo enkrat na vrsti, in sicer se je 15. januarja pela »Mam'zelle Nitouche«. — Apropòs! Kdor se hoče prepričati, koliko zmorejo v plagiatstvu Nemci, ter se poučiti, v čem se razločuje francoski okus od nemškega, ta naj si pogleda o priliki »senzacionalno« glumo s petjem »Eine tolle Nacht«, ki zdaj polni nemško gledališče, dasi ni nič družega, nego iz finega v podlo travestovana »Mam'zell Nitouche«.

Z.

Nehring Dr. Alfred. Über Herberstein und Hirsfogel. Beiträge zur Kenntnis ihres Lebens und ihrer Werke. Mit 10 Textabbildungen. Berlin 1897. Dümmler (VIII + 100 strani, vel. 8°). Cena 3 marke.

Ta knjiga je za Slovence zanimiva, ker se peča z našim slavnim kranjskim rojakom, čigar življenje in znanstvene zasluge tudi pri nas niso zadosti znane in cenjene. Žiga Herberstein je v svojih potopisnih knjigah pričal, da so še v 16. veku lovili v gozdovih istočno-evropske planjave z obre (zöber-Wiscentbos bison, ki ga Nemci sicer navadno, toda krivo nazivljejo tudi »Auerochs« = »Urochs«). Trditve Herbersteinove so jeli sumničiti, češ, da niso utemeljene. Da bi se osvedočil o resnici Herbersteinovih podatkov, se je lotil pisatelj proučevanja Herbersteinovega življenja in njegovih del in uspehe svojega preiskavanja je podal v gori imenovani knjigi. Posebno važne so opazke Nehringove o različnih izdajah Herbersteinovih spisov. Podobe v teh knjigah so obrnile njegovo pozornost tudi na norimberškega bakroreznca Hirschvogla. Posrečilo se je doktorju Nehringu dokazati, da predstavljajo mnogi bakrorezi »Hirsfoglovi«, kateri so bili dosedaj sicer opisani, a nikakor raztolmačeni, epizode iz Herbersteinovega potovanja in podobe knežjih oseb, s katerimi je prišel Herberstein v dotiko, n. pr. s sultanom Solimanom. — Pisatelj je dokazal, da je imel Herberstein v svoji dunajski hiši rogove zobrove in turove, takisto tudi parklje in kože teh živali. — Naposled so v knjigi še podatki o prvotni obliki podob v Herbersteinovih delih.

P.

